

FORRÁSKÖZLÉS

„Kolerás betegek az intézetben”

Laczkó Dezső notesz feljegyzései az I. Világháború idejéből

RAINER PÁL

FÉLIDEJÉNÉL JÁRVA AZ I. VILÁGHÁBORÚ CENTENÁRIUMÁNAK, kezdtem el azon gondolkozni, hogy miként tölthette a háború alatti években napjait Laczkó Dezső (Trencsén, 1860. július 22. – Veszprém, 1932. október 28.) az 1888-óta Veszprémben élő kegyesrendi (másként piarista) szerzetes, földrajz–természetrajz szakos tanár, geológus, 1912–1918 között a veszprémi kegyesrendi főgimnázium igazgatója, s egyben 1903–1932 között a Veszprémvármegyei Múzeum igazgatója.¹

Laczkó Dezső irathagyatékát a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum Múzeumtörténeti Adattára őrzi. Ebben megtalálhatóak Laczkó 1903 és 1932 között vezetett zseb noteszai is, összesen 14 darab.² A világháborús évek feljegyzéseit a 9. számú (1913 és 1916 között vezetett)³ és a 10. számú (1916 és 1921 eleje között vezetett) notesz⁴ tartalmazza. Mindkét notesz egyforma kivitelű, 16,8x11.6 cm méretű, szürke-fekete aprókockás borítójú, külső sarkain enyhén legömbölyített formájú, sima (vonalazás nélküli) lapokat tartalmazó bolti papírfüzet. Mindkét füzet fekete grafit és helyenként tintaceruzával íródott, számos kék és piros színű ceruzás aláhúzással. Az 1913–1916-os füzetben beragasztva megtalálhatóak a korabeli vasúti menetrendből kivágott aktuális Veszprém környéki, dunántúli részek is.

Laczkó ugyan nem vezetett napról-napra, folyamatosan naplót, ám az őt érintő fontosabb, érdekesebb dolgokat, eseményeket feljegyezte. Ezek lehettek rendjével, az általa vezetett gimnáziummal és múzeummal kapcsolatosak, továbbá kirándulá-

¹ Laczkó életútjáról: SZŰCS 1933; LÓCZY 1938. 26–33.; KANSZKY 1942. 340–349.; DAX 1990. 29–33; LÉH –KOLTAI 1998. 223.; Múzeumi arcképcsarnok 2002. 535–536.; HUCHT-HAUSEN 2009. 99–98.; RAINER 2011.; S. PERÉMI 2011.

² LDM Múzeumtörténeti Adattára 48.807/1977.–48.820/1977.

³ LDM Múzeumtörténeti Adattára 48.815/1977.

⁴ LDM Múzeumtörténeti Adattára 48.816/1977.

sok, geológiai, régészeti, néprajzi szemle és gyűjtő utak, feltárások és egyebek. Viszont egyetlen szót sem ejtett pl. a háború kitöréséről, a veszprémi csapatok harc-térre indulásáról, vagy a számos háborús hercehurca miatti gimnázium igazgatóság-ról való 1918-as lemondásáról. A következőkben noteszei 1914 júliusától 1918 dec-emberéig terjedő részét adjuk közre.

Laczkó kézírása meglehetősen kusza, esetenként (ami főleg a személy- és hely-neveknél okozhat problémákat) rendkívül nehezen olvasható. Az eredeti írásmódot mindenütt megőriztem. Az olvashatatlan részeket pontozással (...), a bizonytalan olvasatokat kérdőjellel (?) jelöltem meg.

A feljegyzések 9. számú notesz

1914. júl. 20. Kossuth-utca déli szegélyén az ev. templomtól kelet felé a talaj egyengetés közben bronzkori urnasírok jöttek elő.⁵ Pontosabban a szikvízgyári bér-ház előtt.⁶

Egy nagy (160x90 m) dolomitba tán 60 cm-re mélyesztett és e felett még 30 cm humusszal fedett gödörben 3 urnafészek feküdt.

II

a) 3 db agancs, – b) 9 db urna, 1 ed. fenék 1 talajtöredék az égetés helyéről (e) – c) 7 db – d) 5 db – Az I. sz. ponton a szikvízgyár udvarába bevezető uttest alatt I és II közt, tiszta dolomit...ban 1 agancstöredék – és az I. sz. sírgödör, ebben 8 db urna, – a III sz. a. 10 drb és a IV sz. a. 10 db. – Ezen kívül szórványosan előjött edénytöre-dékek (V) **(1. ábra)**

VII. 21.

Gulubár Imre 4 –

Horváth Károly 1 –

Walthausen(?) András 1 –

Nagy István 2 –

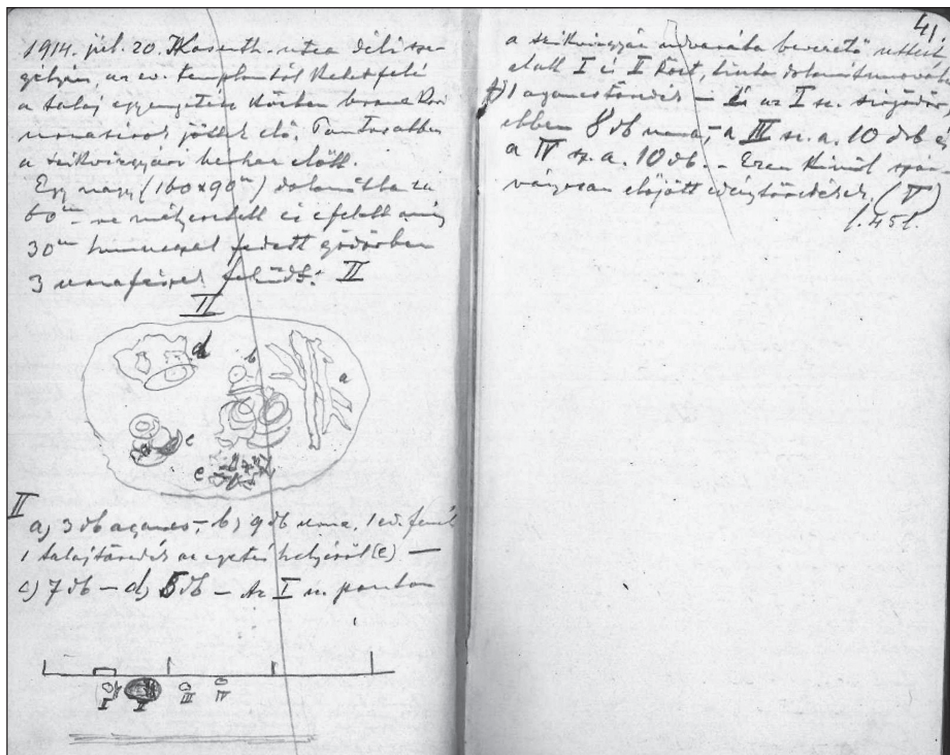
Arany József 1 –⁷

1914. nov. 15. gimn. bér(?) gyűlés. A gimn. személtelhordás 915 jan 1-től magán-vállalkozóval. A gimn. alaptőke hadikölcsönbe fektetendő. 20000 K-t jegyzünk a nagygimn. címén levő 30000 K alapból.

⁵ A veszprémi Kossuth utcáról van szó.

⁶ A Kossuth L. u. 14. szám (régi házszám 489.) volt a Veszprémi Szikvízgyár R. T. tulajdona. Veszprém megyei város háztulajdonosok névjegyzéke. 11. Nr. 279. LDM Műemléki Adattára 10455.; A középsőbronzkori mészbetétes kultúrához tartozó lelőhelyről: MRT 2. 1969. 242. 51/35. lelőhely.

⁷ Valószínűleg a feltáráson részt vett munkások nevei és napi bére.

1. ábra: Az 1914. július 20-i feljegyzések, a Veszprém, Kossuth L. utcai bronzkori sírok helyszínrajzával és a II. urnafészkek rajzával

1915. jan. 3-án g. biz.⁸ értekezlet. Igazg. a jkv⁹ illető passzusánál felemlíti, hogy a szemétkihordást, miután a gimn. épületet dec. 10 óta a katonaság használja, ez fogja gondozni. – Elnök jelenti, hogy a miniszter az államsegély felosztását a Kegyesr¹⁰ és a hitközs.¹¹ illetőleg 84–16 %-ban állapítja meg. Kéri egy szűkebb bizottság kijelölését e kérdés tárgyalására.

1915. jan. 6. g. b.¹² értekezleten a szűkebb bizottság a köv.¹³ javaslatot terjeszti elő: Engedjen át a Kegyesrend a g. bizottságnak 25%-t, ha nem, – úgy felajánlja egész vagyonát az államnak, kiköti az intézet kath.¹⁴ jellegét továbbra is. A biz. a

⁸ g. biz. = gazdasági bizottsági

⁹ jkv = jegyzőkönyv

¹⁰ Kegyesr. = Kegyesrend (Piarista Rend)

¹¹ hitközs. = hitközség

¹² g. b. = gimnáziumi bizottsági(?)

¹³ köv. = következő

¹⁴ kath. = katolikus

javaslatot elfogadja – Igazg. kéri nyilatkozatát, mely szerint a g. b. az eddigi alapoktól eltérő alakra helyezkedvén, érdelemes nyilatkozatot csak a Kegyesr. Kormány véleményének kikérése után fog tenni.

A b.¹⁵ elhatározza, hogy jan. 10-én plenáris ülést tart, melyre a miniszteri megbízottat (Kárpáti K. főigazgatót) is meghívja.

1915. jan. 8. Budapest. Állams.¹⁶ – tanártart. Zirczről – Kolerás betegek az intézetben.¹⁷

A rendkormány megmarad a közölt álláspontján. (Piaristák 1900-ban kértek államsegélyt Kaptak évi 1000 K-t Házonkívül(?) évi 2000 K-val emelkedve. V – 1908-ban 7000-t kapott. – 911-ben kiutalt 9000 K ... államsegélyben bennfoglaltotta a 7000-t Ezt az országgy.¹⁸ szavazta meg.)

1915. I/10. a g. biz. plenáris ülésén a g. igazg. által tett nyilatkozatot l. a Házf. ikt.¹⁹ 5/1915. sz. alatt;

III/28. g. b. ülésén a I/10-iki ülés jkv-re igazg. megjegyzi, hogy abból a miniszteri döntés okmánya hiányzik. Kéri, hogy az a Rkormány²⁰ óhajához képest, amint azt az illető ülésen is kifejtette, belevétség. – Sok ellenmondás után (:nagyon hosszú, nem volt elhatározva sat.) elhatározzatik, hogy a jkv végére mellékletül lemásolandó. – Kránitz K.²¹ idézett szavainak (a tanároknak az áll. szem.(?) pótlékkal túl sok lesz a fizetésük /sic! Ezt egy veszprémi kanonok mondta!:/ hibás értelmét az igazgató nem igazíthatta helyre, mert nem hallgatták meg! (2. ábra)

¹⁵ b. = bizottság

¹⁶ Állams. = államsegély

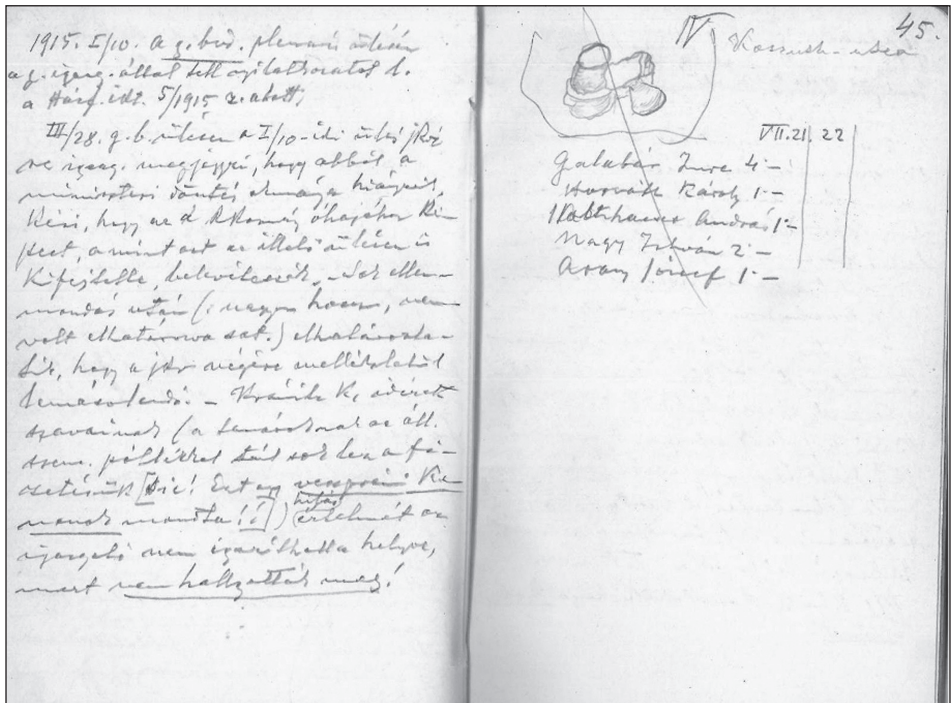
¹⁷ A veszprémi piarista főgimnázium épülete 1914. aug. közepétől szept. közepéig, majd 1914. dec.-től szolgált katonai kórházzal. Kegyes-tanítóréndiek értesítője 1915–1916. 9–10.

¹⁸ országgy. = országgyűlés

¹⁹ Házf. ikt. = házfőnöki iktató

²⁰ Rkormány = rendkormány

²¹ KRÁNITZ KÁLMÁN (Zalaapáti, 1841. júl. 1. – Veszprém, 1935. júl. 12.) r. k. pap, c. püspök. 1863. aug. 1. szentelték fel. 1863–1872 között káplán Karádon. 1873-tól plébános Alsópáhokon. 1892-től a keszthelyi kerület esperese. 1898-tól veszprémi kanonok. 1901-től segesdi főesperes. 1902-től heóvízi c. apát, somogyi főesperes. 1905-től zalai főesperes. 1907-től cymeai címzetes püspök. 1908-tól veszprémi örkanonok. 1909-től veszprémi székesegyházi főesperes, hantai prépost. 1911-től veszprémi éneklőkanonok, a Ferenc József Rend középkeresztje a csillaggal kitüntetettje. 1918-tól szentszéki ülnök. 1920-tól veszprémi olvasókanonok. 1922-től veszprémi nagyprépost, általános püspöki helynök. A II. oszt. Magyar Érdemkereszt a csillaggal tulajdonosa. Veszprém vármegye törvényhatóságának örökös tagja. Forrás: PFEIFFER 1987. 146–147.

2. ábra: Az 1915. január 10–március 28. közti feljegyzések, az 1914. július 21–22-i bérjegyzékkel és a Veszprém, Kossuth L. utcai IV. bronzkori urnafészkek rajzával

Választm. gy.²² 1915. júl. 27. d. e. 11. Jelen v. Koller S. alisp.²³ Hunkár D.²⁴ Véghely K.²⁵ Illés D. Molterer J.²⁶ L. D.²⁷

²² Választm. gy. = Választmányi gyűlés

²³ KOLLER SÁNDOR, nagymányai († 1919. szept. 20., 66 évesen) 1883-tól megyei árvaszéki ülnök, majd Veszprém vármegye főjegyzője, végül 1905–1915 között alispánja, a Ferenc József Rend középkeresztese. 1905–1912 körül a Veszprémvármegyei Múzeumi Egylet első alelnöke, a Veszprém megyei Múzeumi Bizottság elnöke. Sírja Veszprémben, az Alsóvárosi temetőben található.

²⁴ HUNKÁR DÉNES, heidenzi (Szolgagyőr, 1852. szept. 4. – Veszprém, 1917. ápr. 26.) földbirtokos, lótenyésztési elnök. 1906–1917 között Veszprém vármegye főispánja. Forrás: VARGA 2009. 328.; VARGA 2014. 454.

²⁵ VÉGHELY KÁLMÁN († 1917) 1895-ig árvaszéki jegyző, 1895-től megyei aljegyző, 1907-től megyei főjegyző, 1915–1917 között Veszprém vármegye alispánja.

²⁶ Molterer J. = MOLTERER JÁNOS (1866–1927) veszprémi városi műszaki tanácsos. Sírja Veszprémben, az Alsóvárosi temetőben található.

²⁷ L. D. = Laczkó Dezső

Elnök előterj. L. D. indítványát: mondja ki a vm. muz. egyesület,²⁸ hogy felhívást intéz a vármegyéhez oly értelemben, hogy a vm.²⁹ keresse meg a hadügymint.³⁰ hogy Csomay³¹ megbízásával fejeztesse be az új múz. építkezést, az épületet a háború végéig használja fel lábadozó kórháznak s így uton tegye szabaddá a gimn. tanítást.³² Többen hozzászóltak. Ennek keresztülvitelére felkéri a jelenl.³³ alispánt, intézzen kérdést Csomay építészhez. Kiknek felmentését tartaná szükségesnek s ezt tudassa a vmvel. Alispán elfogadja. T. t. u. a.

V/1. Rhé Gy.³⁴ konstatálta,³⁵ hogy a Rglinus eltűnt.³⁶

²⁸ vm. muz. egyesület = vármegyei múzeum egyesület

²⁹ vm. = vármegye

³⁰ hadügymint. = hadügyminisztter

³¹ CSOMAY KÁLMÁN id. (Balatonalmádi, 1872. szept. 22. – Veszprém, 1961. okt. 25.) veszprémi építőmester és téglagyáros. Számos helyi építkezés (így a múzeumépületé is) kivitelezője. Az I. világháború alatt katonai szolgálatot teljesített. Forrás: VARGA 2009. 145.; NAGYNÉ-SZABÓNÉ 2014. 19. Fekete Tamás írása.

³² A piarista gimnázium épületét ugyanis a világháború alatt a katonaság használta, főleg kórházi célokra.

³³ jelenl. = jelenlévő

³⁴ RHÉ GYULA, szentbenedeki (Tiszaeszlár, Szabolcs vm., 1871. nov. 9. – Veszprém, 1936. nov. 16.) MÁV-felügyelő, régész, múzeumigazgató. Rhé Antal szabómester és első felesége, Aigner Amália (†Tiszaeszlár, 1882. ápr. 11.) gyermeke. Iskoláit több helyen, részben, mint magántanuló végezte: Budapest VIII. ker. Madách utcai elemi iskola (–1881), Budapest József fiúárvaházi elemi népiskola (1882–1883), Budapest VIII. ker. (Józsefvárosi) községi főreáliskola (1883–1887), Kőrmöcbányai kir. állami főreáliskola (1887–1888), Budapest V. ker. állami főreáliskola (1888–). Utóbbi helyen érettségizett (1895. szept. 9.), miután előzőleg, nem törődve apja rosszallásával, több évet töltött Németországban és Olaszországban művészeti, régészeti emlékek tanulmányozásával, ahol festésből és képek restaurálásából tartotta fenn magát, s közben jól megtanult németül és olaszul. Érettségi után rövid ideig járásbírói díjnok, majd Deutsch Sándor kereskedő könyvelője Budapesten. 1895. jan. 1. – 1924. dec. 31. között MÁV tisztviselő: díjnok (1895. jan. 1.), hivatalnok-gyakornok (1897. júl. 1.), végleges-hivatalnok (1900. jan. 1.), ellenőr (1914. nov. 1.), főellenőr (1919. jan. 1.), végül felügyelő (1921. aug. 1.). 1897-ben MÁV vasúti tisztképző tanfolyamot végzett. Állomáshelyei: Budapest, Déli-pályaudvar (1895), Szombathely (1895. nov. 1.–), Veszprém (1897. máj. 1.–), Jutas (1899. jan. 1.–), Veszprém (1921. máj. 3.–), Celldömölk (1923 végétől, de lehetséges, hogy ezt az állomáshelyét a valóságban nem foglalta el). 1910–1921 között jutasi állomásfőnök, 1921–1923 között veszprémi állomásfőnök, 1923–1924 között celldömölki áru pénztárnok(?). 1915. szept. 8-án a világháborús hadiközlekedés körüli érdemeiért megkapta az Arany Érdemkeresztet a Vitézségi Érem szalagján. 1924. márc. 26-án a vasúti szolgálata alól felmentették, és beteglétszámba helyezték. 1924. jún. 24-én létszámcsökkentés miatti felmondás alá vonták, és december végéig szabadságot kaptak. 1925. jan. 1-én nyugdíjazták.

A Veszprémvármegyei Múzeum munkáiban annak megalakulásától (1903) öntevékenyen részt vett Laczkó Dezső oldalán, akivel hamar szoros baráti kapcsolatba került. 1906. júl. 4-től mellékfoglalkozásként múzeumi osztályőr és múzeumegetti titkár. Ő rendezte a múzeum numizmatikai gyűjteményét, majd többnyire zömmel ő végezte, intézte a múzeum régészeti munkáit (Királyszentistván, Veszprém őskori-, Nemesvámos–Balácapuszta, Gyulafirátót–Pogánytelek

Farkasgyepü 1915. VII 27.

D. u. vonattal Városl.³⁷ – Este szarvasles.

VII. 28. Streitwald bronzkori sírmező (Hossz. Kút(?) – 3 talizmán gyűrű)

VII/29. vadászat. (1 őz) – Esett még 1 bika

VII/30. vadászat. Esett 1 tehén és egy őzbak.

VII/31. Dél előtt Németbányán. A tanítói új lak.³⁸ udvara helyén és környékén feküdt az egykori üveghuta.³⁹ Alapozásoknál sok üveget és olvasztótégelyt találtak (utóbbiakból Schädlnél Kislődön). Straub Ferenc bírót is adott 1 boros üveget, a melyet öreg apjáról őriz s állítólag itt készült. Rajt van köszörült dísz között az öreg Str. neve kezdőbetűje is.⁴⁰ – Nagyon egyezik a somhegyi gyártmányokkal: Plell György tanító neje 2 lámpát és néhány könyvet adott.⁴¹

G. biz. gyűlés 1915. szept. 15.

Előterjesztve Csete Antal bír.⁴² ügyész beadványa, amelyben felhívja a bizottságot, hogy a felv.⁴³ és tandíjak átvételét és a tanártartási díj kifizetéseit tagadja meg

római-kori-, Jutas, Öskü, Várpalota, népvándorlás-kori-, Veszprém–Kálváriadomb, Veszprém–Margit romok középkori ásatások, balácai mozaikpadló felvétele és a Magyar Nemzeti Múzeumba való felszállítása stb.). Terepmunkái mellett publikálta kutatási eredményeit, rendezte a múzeumi anyagot, élénk társadalmi, közművelődési és tudományos tevékenységet fejtett ki. Erdemei voltak az új múzeumépület munkálatai és az új múzeumi kiállítás kialakítása körül is (1925). Ekkor múzeumi igazgatóorré nevezték ki. Laczkó Dezső halálát követően a Veszprémvármegyei Múzeum második igazgatója (1932. dec. 21. – 1936. nov. 16. között). Veszprém város képviselő testületének tagja, a Veszprémi Vasutas Sport Egyesület elnöke (1922. jan. 14-től), a Veszprémi Iparoskör tagja (1924. jan. 21-től), a Magyar Turista Egyesület Bakonyi Osztályának elnöke, számos további tudományos és társadalmi egyesület tagja. A Nemzeti Egység Pártja tagja, 1933. márc. 15-től Veszprém megyei város II. városrész „községi” pártszervezetének elnöke. Nyugdíjazását követően lakása Veszprém, Petőfi Sándor utca 10–12. szám alatt volt. Forrás: Rhé Gyula hagyatéka, iratai, jegyzetei, levelezése stb. LDM Múzeumtörténeti Adattára 48862/1977 – 48903/1977. (101–104. doboz); FETTICH 1963.; PALÁGYI 1991.; KÓPHÁZI 1994. 37–41.; Magyar múzeumi arcképcsarnok 2002. 743–744. Kópházi Ferencné szócikke.

³⁵ konstatálta = megállapította

³⁶ A Veszprémvármegyei Múzeumnak az 1870-es években, feltehetően Nagyvázsöny–Csepelypusztán előkerült Regalianus-féle dupla denáráról van szó, amelyet elloptak. Forrás: GOHL 1904.; RHÉ 1908. 10.

³⁷ Városl. = Városlőd

³⁸ lak. = lakás

³⁹ Az 1757–1781 között működő németbányai üveghuta a veszprémi püspökség városlődi uradalomához tartozott. Forrás: FÁBIÁN–HADNAGY 1982

⁴⁰ Veszprémvármegyei Múzeum Szerzeményi Naplója I. 237. Nr. 4576. LDM Adattár.

⁴¹ A könyvek: Veszprémvármegyei Múzeum Szerzeményi Naplója I. 237. Nr. 4575. LDM Adattár.

⁴² bír. = bírósági

⁴³ felv. = felvételi

a piaristáktól. (Ezt a g. igazgató⁴⁴ már előzőleg Perényi(?)tól tudta meg, aki elnöki utasításra az első félévi szokásos elszámolást megtagadta. Igazgató felszárította ki ez ügyben a gyűlést, egyuttal magánlevélben értesítette e dolgról a rendfőnököt, aki azonnal küldött idevágó utasítást: 100/1915). Igazg. kifejti, hogy a felv. és tandíj a biz. tulajdona és elszámolása nem csak a most. igazg.⁴⁵ egyenes kívánsága, – ez így történik 1868 óta. A tanártart. díjat pedig a most is érvényes 1868. 84 és 94 évi szerződések biztosítják a piaristáknak.

A gyűlés az ig. felvilágosító szavai után az ügy.⁴⁶ beadvány mellőzésével Koller S. indítványát fogadja el, a mely szerint az eddigi jogviszony fenntartandó, a míg a szerződések fel nem bontatnak. De ezzel a biz. a fenntartó jelleget nem vállalja. Folyt. a gyűlés az igazgató 1913/14 évi számadásait elfogadja s neki a felmentvényt megadja.

1916. jún. 22. g. biz. gyűlés.

1. Tárgyalja a (77/1916 Rf.) Rendfőnök 755 sz. átiratát, melyben a bizotts. felszólíttatik az eddigi felvett áll. segély elszámolására.

Csete ügyész véleményére a bizottság kimondja, hogy az áll. segély felosztását megállapító min. döntés⁴⁷ meghozatala óta az áll. segélyt fel nem vette. Az előzőleg felvett segélyt pedig bevételként gyümölcsözőleg kezeli. Ily értelemben át fog írni a Rendfőnökhöz, a kezelése alatt álló összegek kimutatásával.

2. A gimn. igazg. 1914/15-iki számadásaira a szv. biz.⁴⁸ véleménye alapján a felmentvényt megadja.

10. számú notesz

1916. VII. 5 Budapest. Rfk.⁴⁹

a) A dispos. megváltozt.⁵⁰ alig várható megfelelő szakerők hiányában.

b) Mézner-hagyaték. A Stefanitsné kérelmének ügyvéddel való megtárgyalása után véleményt a Rkormányhoz jóváhagyás végett.

c) Dombay Gyula gyógyszer.(vagy gyógykez.⁵¹?) esetleg temet.⁵² (egyszerű) költs.⁵³ a ház fedezi, a rend megtéríti.

⁴⁴ g. igazgató = gimnáziumigazgató, azaz Laczkó Dezső

⁴⁵ most. igazg. = mostani igazgató

⁴⁶ ügy. = ügyészi

⁴⁷ min. döntés = minisztériumi döntés

⁴⁸ szv. biz. = számviteli bizottság

⁴⁹ Rfk. = rendfőnök, azaz a rendfőnökénél

⁵⁰ dispos. megváltozt. = dispositio megváltoztatása

⁵¹ gyógykez. = gyógykezelési

⁵² temet. = temetési

⁵³ költs. = költségeit

1916 júl. 9. Óvárival⁵⁴ a Kovács Gábor-féle birtokon vízkeresés.

A Vámosi⁵⁵ Temetőidülöben levő Büdöskut vize a földszín magasságában, nagyritkán ki is folyik. Vize jó, 120 m mély, feneke piszkos, az egész kuttest el van hanyagolva. Isszák. 345 m t. sz. f.⁵⁶ – Lefolyása ca 200 m-re É. felé mérve(?) rétet teremt. Azontúl a talaj víztartalma csökken, de a levezető völgyelés árkában 50–60 m mélyről a kézi fűró állandóan víztartalmat mutat. Az országút mellett az Utászház közelében régebben végzett 36 m-es kutatás vizet nem eredményezett. Ez a kut is egy a Temető dülő felől levezető rövidebb vízárókban készült.

Ott a hol e 2 vízárók találkozik, kut-ásásra alkalmas pont mutatkozik. Ellene szól a márga feltöréstől való távolsága. A főárkot követve elértük a Kovács féle szántott föld sashegyi sarkát. Itt és különösen innen dny-nak a tábla dny sarkában egy nagyobb vízmosásban élénk fűzfa és Pelacita(?) -vegetáció.

Ezek a pontok ajánlva próbaásatásra.

Az altalajt mindenfelé vastag lösz fedi.

A forrás és Sashegy(alja) közt mags. kül.⁵⁷ 50 m (grátisz)

1916. júl. 22. Út. Pozsonyba. Ind. d. e. 1h-kor, érk. este 7 ½-kor. (226 K.)

Júl. 23. Vasárn. Dómtempl. Sz. György szobor –

„24. D. u. 1.30 kor vonattal Lamacsig.⁵⁸ Onnan gyalog Hidegkuton⁵⁹ át a Dévényi hegyre. (Theben-kugl). Hidegkuton érdekes templomépítmény. Népe tót, barátságatlan. Házai tiszták, fehér meszelés, kék mázolóással díszítve. A templom 285 m tsz. f. Innen az út (turista de elhanyagolt jelzéssel) kertszerűleg művelt kele-

⁵⁴ ÓVÁRI (OBELE) FERENC dr. jur. (Veszprém, 1858. máj. 3. – Veszprém, 1938. márc. 11.) ügyvéd, politikus. Középszkolai tanulmányait a veszprémi piarista és a székesfehérvári ciszterci gimnáziumban végezte. Budapesten jogot tanult. 1882-től jogtudományi doktor. 1884-től ügyvéd Veszprém-ben. A város és a vármegye tiszteletbeli ügyésze. 1885-től vármegyei törvényhatósági bizottsági tag. 1887-től a Veszprémi Önkéntes Tűzoltó Egyesület örökös főparancsnoka. 1896-tól az Országos Tűzoltó Szövetség alelnöke. A Veszprémi Takarékpénztár elnök-igazgatója. 1892-től a nagyvázsonyi, 1906-tól a veszprémi kerület (szabadelvű párti) országgyűlési képviselője. 1909-től Veszprém díszpolgára. 1918-ban a Veszprémi Nemzeti Tanács egyik alapítója. 1919-ben a Tanácsköztársaság alatt tús Veszprém-ben. 1926-tól felsőházi tag. A Ferenc József Rend lovagja. Számtalan helyi ügy pártolója, kiharcolója, mecénása (pl. városrendezés, vízvezeték-építés, színház-építés, szőlőkultúra újraélesztése, ipar pártolása, Balaton-környék fejlesztése, vasútépítés, tűzoltóság, gyermekvédelem és oktatás, hadiárvak gyámolítása stb.). Több egyesület, társaság tagja vagy elnöke. Kortársai részéről számos támadás érte: hivatali hatalommal való visszaélés, sikkasztás, ellenlábásainak megfélemlítése stb. Forrás: HAHN-ZSADÁNYI 1929. oldalszámozás nélkül; V. FODOR 1994. 13–16.; MOLNÁR 2001. 147–152.; NAGY 2013. 11.; MIHÁLYFI-RUPERT 2017. 74.

⁵⁵ Vámosi = Nemesvámos

⁵⁶ t. sz. f. = tengerszint felett

⁵⁷ mags. kül. = magasság különbség

⁵⁸ Lamacs (Pozsony vm., Pozsonyi j.), ma Bratislava városrésze, Szlovákia.

⁵⁹ Pozsonyhidegkút (Pozsony vm., Pozsonyi j.), ma Bratislava városrésze, Szlovákia.

ti lejtőn felvezet az erdős oldalakra. Magán a hegycsúcson várszerű árkolással. Ény oldalán kőből épült, de állandóan zárva tartott turistaház. A füves, nyílt tetőről terjedelmes kilátás N felé a Morva lapályra, O felé a Kiskárpátokra. W⁶⁰ irányában és D-re a Duna csodásan szép tájaira (Dévény,⁶¹ a várrom Duna-szigetek, Hainburgi hegyek, Pozsony felé, Kisalföldre). Teteje krist. kvtekből,⁶² lejtőin 300 m után(?) lajtmész és homok terpeszkedik.

A hegycsúc 514 m. Dévény felé vízmosásos, kellemetlen s fárasztó szerpentin és kocsijárta ut vezet. Dévény kellemes helység. A 212 m magas sasbércen terjedelmes várfalak. A fellegvár maradványán a millenniumi Árpádemlék. – A D. hegy csúcsáig Lamacstól 2 órai kellemes gyaloglás; le Dévénybe 1 óra. A Pozsony-környéki hegyek közt a legszebb kilátó. Este ½ 7-kor hajóval vissza. Társak: Szabó Gy., Gány(?) D. és Csabin(?) N. elemi isk. tanító. Sovány hadi élelmezés. Kenyerhiány.

Júl. 26. Látogatás Dr Jánosi Józsi(?)nál (honv. hadbíróügyi alügyész) és Dr Korniss Gyulánál⁶³ u. ekkor volt nála látogatóba Dr Schütz⁶⁴ is. Találkozás séta köz-

⁶⁰ N, O, W = az égtájak jelölése

⁶¹ Dévény (Pozsony vm., Pozsonyi j.), ma Bratislava városrésze, Szlovákia.

⁶² krist. kvtekből = kristályos kőületekből

⁶³ KORNIS (1906-ig KREMER) GYULA dr. theol. et phil. (Vác, 1885. dec. 22. – Budapest, 1958. ápr. 17.) piarista szerzetes, a korszak egyik legkimagaslóbb filozófusa, egyetemi tanár, jelentős szakirodalmi munkásságot kifejtő konzervatív, keresztény, nemzeti kultúrpolitikus. Egyaránt fellépett a szélsőbal és szélsőjobb, valamint a liberális eszmék ellen. 1900. aug. 27-én lépett be a piarista rendbe. A budapesti és lipcsei tudományegyetemen végezte tanulmányait. 1907-ben latin–magyar szakos tanári diplomát szerzett. Oxfordi ösztöndíjas. 1908. jún. 30-án szentelték pappá. 1907–1914 között tanár rendje budapesti gimnáziumában. 1914-ben a filozófiából egyetemi magántanári képesítést nyert, a pozsonyi m. kir. Erzsébet Tudományegyetem nyilvános rendkívüli, 1916-tól nyilvános rendes tanára, 1918–1919-ben a Bölcsész- és Történet-tudományi Kar dékánja. 1920-tól a budapesti m. kir. Tudományegyetemen működött. Kezdetben a Filozófiai Tanszéken helyettesített. 1920–1927 között a II. Filozófiai Tanszéken nyilvános rendes tanár. 1920–1932 között a pedagógia jogosított, 1931–1934 között nyilvános rendes tanára. 1933–1934-ben a Bölcsészeti Kar dékánja. 1935–1936-ban rector magnificus. Az MTA-nak 1916-tól levelező, 1927-től rendes, 1941-től tiszteleti tagja, 1945-ben ideiglenes elnöke, 1945–1946-ban elnöke. 1948-ban politikai nyomásra minden akadémiai tisztségéről lemondott. 1989-ben akadémiai tagságát helyreállították. 1927–1931 között Klebelsberg Kunó miniszter közoktatásügyi államtitkára, az Országos Közoktatási Tanács ügyvezető alelnöke. 1930-ban Corvin-koszorúval tüntették ki. 1931–1935 között kormányparti országgyűlési képviselő. 1938–1939-ben az országgyűlés elnöke, alelnöke. 1942–1944-ben a Felsőház tagja. 1944–1945-ben több alkalommal német, majd szovjet fogságot szenvedett. 1951-ben kitelepítették Poroszlóra. 1953-tól haláláig Hajdúszoboszlón élt. Forrás: RÉVAI 1915. 12: 46–47., 1927. 20. 506., 1935. 21: 520.; LÉH–KOLTAI 1998. 205.

⁶⁴ SCHÜTZ ANTAL dr. theol. et psychol. (Kistószeg, Torontál m., 1880. okt. 26. – Budapest, 1953. ápr. 20.) piarista szerzetes, egyetemi tanár, filozófus. Szegeden két évet végzett a polgári iskolában, majd 1900-ban ugyanott érettségizett a piarista gimnáziumban. 1899-ben lépett be a piarista rendbe, 1904 júliusában szentelték pappá. A budapesti egyetemen teológiát (doktorátus 1907), matematikát, fizikát, kémiát, a würzburgi egyetemen pszichológiát (doktorátus 1917)

ben Lewatich(?) Kálmánnal, Schill Gyula(?)⁶⁵ tart. fhgy.⁶⁶ Ligeti(?) Lajos hpr.⁶⁷ Farkas Dezső(?)⁶⁸ szkv.,⁶⁹ N. N. Vértesy Gyuri vasúti tiszt.

D. u. 1. 20 kor vasuton a Vöröshídig. Társ: G. Dezső. 1 óras igen kényelmes erdei séta (az 1866-iki katona-émlék, a tábori katona barakok s a vadászlak mellett.) a Zergehegy Szechenyi(?)-magaslatig (439 m) Itt egy 15 m magas fa kilátóról tágas perspektíva a Kisalföldre, Kiskárpátokra, Morvamezőre, Dunántúlra. A hegytetőn és több ponton a szomszédos magaslatokon és lejtőkön katonai védőművek (drótsövények, lövőárkok sat.). Lemenet a vadászlak mellett álló turistaház mellől (kitűnő vasas forrásvíz) a Vaskutacskához. Gyér vendéglátogatás. Elég jó uzsonna, kukoricakenyérrel. (Szalámi vaj kenyér, 1 p⁷⁰ sör 2 K 40 f.)

Júl. 27. Hainburg.⁷¹ Ind. d. u. 3-kor a pozsony-wieni vill.⁷² vasuton. Érke. ¾ 4-kor. (Társ. Szabóék, Farkas(?) és ... Dezső) – Utközben találkozás Dr Jánosi Józssival, I. Auréllal és feleségével. Megtekintettük a hainburgi városkapukat. A katonaiskola⁷³ parancsnoksága engedélyével felmentünk a várba. Kellemes árnyas(?) szerpentin. Másfélórai kényelmes kirándulás, remek kitekintés a Dunára és környékére. A csinos, tiszta régi stílusú városban alig van ennivaló. Kenyér sincs. Az állomáson sajt, rossz sör és ... Vissza is a villamoson. 1 jegy 1 Kr.

Júl. 28. –

Júl. 29 Budapestén át haza (vasút Bpestig ½ II. 7.80. – Szfvár 5.60 – Veszprém

tanult. 1904–1906 között rendje szegedi (hittan, latin, magyar irodalom), 1906–1916 között budapesti gimnáziumában (hittan) tanított. Ugyanakkor a Kalazantinum rendi főiskolán is oktatótt. 1916–1944 között a budapesti tudományegyetem Hittudományi Karának dogmatika professzora, két ízben dékán, 1940–1941-ben rektor. Az MTA-nak 1925-től levelező, 1938–1949 között rendes tagja. Tagságát 1989-ben visszaállították. 1930-ban a Corvin-koszorúval, 1942-ben a Corvin-lánccal tüntették ki. 1944 novemberében Mosonmagyaróvárra, 1945 elején Umhausenbe (Tirol) menekült. 1945 októberétől unokatestvérénél élt Grazban. 1946 márciusában hazatért, ismét tanított a Kalazantinumban. Utolsó éveiben sokat betegeskedett. Rendkívül jelentős szakirodalmi munkásságot fejtett ki. Legjelentősebbek talán dogmatikai munkái és tankönyvei. Kortársai szerint feltehetőleg ő volt Pázmány Péter óta a keresztény hit rendszerének legjelentősebb hazai összefoglalója. Forrás: RÉVAI 1926. 16:679., 1927. 20:802., 1935. 21:743., LÉH–KOLTAI 1998. 337.

⁶⁵ A kérdőjel itt Laczkó Dezsőtől származik.

⁶⁶ tart. fhgy. = tartalékos főhadnagy

⁶⁷ hpr. = hadapród

⁶⁸ A kérdőjel itt is Laczkó Dezsőtől származik.

⁶⁹ szkv. = szakaszvezető

⁷⁰ p = pohár

⁷¹ Hainburg (Alsó-Ausztria), kisváros a Duna D-i partján.

⁷² vill. = villamos

⁷³ Cs. és kir. Utász Hadapródiszkola, Hainburg. Az 1869-ben felállított iskola parancsnoka 1913-ban Weidinger Theodor alezredes volt. Forrás: Schematismus 1913. 1247.

1.65. –) Bpsten Szontagh Tamásnál⁷⁴ (földt. int.)⁷⁵ (..... németorsz. élelmézés) – Kilián(?) (Balácsa⁷⁶-felszámolás. írni fog.) – Költs. M-nak élelm. hozzájárulás címén 50 K utazás és egyéb 76 K. –

VIII/8–11 Márkói kápt.⁷⁷ erdő. Lakás az erdőőrök lakásában levő vadászszobában. Ellátásért Nagy János erdőőr felesége kapott 20 K– N. I. és Macskás(?) Pál erdőőr 12 K. Fiaker oda 16 K. Vissza Bachraty(?) N erdőgyakornok kocsján. 10-én Hárságyon⁷⁸ Rhé Gyulával. Knollmayer-tanya bronzkori telepen épült (17–XVII NO keleti fele; 19 sz.) a Villás árok nyugati gyökerénél(?), közel Ny-ra a Hármashatár forráshoz. A teleppel szemben, a völgyecske Ék lejtőjén (a Gyöngyös lábánál) egy néhány azonos korú halomsír. Ép alig van közte 1–2. A telep a közeli Gyertyánkut irányába húzódik É-ra.⁷⁹ Nagy szárazság miatt a vadászat meddő maradt.

1916. IX. 13–17. Farkasgyepü. Polák Ferenc főerdész vendége Juraszek János tvsz. eln.⁸⁰ és Majer Károly zirczi jbíró⁸¹ tsgában.⁸² Vadászat a polányi erdőben, a fácánosban és az iharkutiban a ...háti ...szerű erdőrészen (bőgés(?)) Esett 1 villás, 1 nyolcas és 1 tizes. Erdőőrök 26 K. szobat.⁸³ 4 K. kocsi 2 K vasút 1.90 f. Kocsi 4.50.

⁷⁴ SZONTAGH TAMÁS, iglói (Ózd, Borsod vm., 1851. ápr. 13. – Révfülöp, Zala vm., 1936. jan. 31.) geológus. 1878-tól a budapesti Tudományegyetemen természettudományokat hallgatott. 1882-ben középiskolai tanári oklevelet szerzett, az Ásványtani Tanszék tanársegéde. 1885-ben ásvány- és kőzetanból, valamint földrajzból és őslénytanból doktorált. 1886–1889 között magángéológus. 1887-től a m. kir. Földtani Intézet munkatársa: 1887-től önkéntes munkatárs, 1889-től segédgeológus, 1892-től osztálygeológus, 1897-től az Agrogeológiai Osztály vezetője, 1905-től főgeológus, 1907–1908 és 1919–1924 között megbízott igazgató, 1909-től aligazgató. 1897-től bányatanácsos, 1908-tól királyi tanácsos. Többek között résztvevője volt az intézet 1916–1917-es Lóczy-féle balkáni expedíciójának. Hidrogeológus szakember. Nevéhez fűződik Budapest fürdővárossá fejlesztésének gondolata. A hazai földtani természetvédelem egyik úttörője. Forrás: Magyar múzeumi arcképcsarnok. 2002, 857–858. fényképpel, Hála József szócikke; 2 db 1905–1922 között Laczkó Dezsőhöz írt levele LDM Múzeumtörténeti Adattár 48.856/1977.

⁷⁵ A m. kir. Földtani Intézet 1869-es megalakulásától kezdve 1899-ig öt fővárosi „albérlletben”, méltatlan körülmények között működött. A Lechner Ödön tervezte Stefánia-úti szecessziós palotáját 1898–1899-ben építette fel Hauszmann Sándor. Az intézet ünnepélyes megnyitója 1900. máj. 7-én volt. Ettől kezdve múzeumát a közönség is látogathatta. Forrás: Magyar múzeumi arcképcsarnok. 2002, 123–124.

⁷⁶ Utalás a Nemesvámos-balácapusztai római kori villa 1906-óta folyó ásatásával kapcsolatos valamilyen dologra.

⁷⁷ kápt. = káptalani

⁷⁸ 1956-óta Hárskút község része.

⁷⁹ Valószínűleg MRT 2. 1969. 101. 22/1. régészeti lelőhely.

⁸⁰ JURASZEK JÁNOS (1864. ápr. 4. –1922. márc. 17.) kir. járásbírószági albiró Dunaadonyban, 1894-től alügyész a kir. ügyészségnél Székesfehérváron, 1900. dec.-től ügyész a kir. ügyészségnél Veszprémben, 1912. dec.-től haláláig elnök a kir. törvényszéknél Veszprémben. 1916. dec.

3. ábra: Kajdacsy Endre, mint a Nemzeti Hadsereg századosa 1919/1920 körül (Unokája, Kajdacsy Ágnes szívességéből)

1916. IX. 22. 23. a Schlezinger árok sorompója melletti gunyhóban. Esti és hajnali lesés cserkészet. Eredménytelen. Társak: Bachraty(?) kápt. erdőmérnök és Kajdacsy Endre⁸⁴ gazd. egyl. ig.– 7 K. (3. ábra)

1916. IX. 25. Márkói Bakonyban hajtóvadászat. Bachr(?) (hib.⁸⁵ 1 vaddisznót) Hajek Laczi (hib. 1 tizenkettést). – ... 9 K.

17-től az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület veszprémi fiókjának elnöke. Forrás: JAGUDITS-NAGY 2016. 109–115.; MIHÁLYFI-RUPERT 2017. 70.

⁸¹ jbíró = járásbíró

⁸² tszában = társaságában

⁸³ szobát. = feltehetően szobatakarítás

⁸⁴ KAJDACSÝ ENDRE (Ballony, Győr vm., ma Baloň, Szlovákia, 1874. máj. 3. – Veszprém, 1929. aug. 12.) gazdasági szakember. A középiskolát Győrött, a bencéseknel végezte, majd 1895-ben a keszthelyi gazdasági akadémián szerzett gazdatiszti oklevelet. Önkéntesi évét a m. kir. 17. (székesfehérvári) honvéd gyalogezrednél leszolgálva (trt. hadnagy 1901. jan. 1.), gr. Esterházy Miklós csákvári uradalmában (Fejér vm.) volt gazdatiszt. 1904-től segédfelügyelő a kassai m. kir. Állattenyésztési Főfelügyelőségénél. 1906. júl.-tól a Veszprémvármegyei Gazdasági Egyesület ügyvezető titkára, 1916-tól ügyvezető igazgatója. Az egyesületet újjászervezte, a tagok számát 300-ról 4000-re szaporította. Évente 30–40 községben tartott gazdasági előadásokat a falu földművelő népének. Háziipari tanfolyamokat szervezett. Téli keresetet biztosított a falusiaknak. Az első világháború alatt két évig katonáskodott a m. kir. 31. (veszprémi) népfőlkelő gyalogezred kötelékében Erdélyben. 1914. nov. 1. főhadnagy, 1918. máj. 1. százados. 1917 őszén a szolgálat alól felmentették. 1920. szept.-tól m. kir. gazdasági tanácsos. 1925-től az Országos Földbirtokendező Bíróság központi gazdasági szakértője. Továbbá gazdasági szakértője volt a veszprémi kir. Törvényszéknek, a Magyar Földhitelintézetnek, a Gazdák Biztosító Szövetkezetnek 1927-ben kezdeményezte a Veszprém és Vidéke Hitel-Értékesítő és Gabonarakár Szövetkezet megalakítását, amelynek alelnöke, majd elnöke lett. Sírja az Alsóvárosi temetőben van. Forrás: HAHN-ZSADÁNYI 1929 és unokája, Madarászné Kajdacsy Ágnes (Balatonfüzfő) közlése alapján, akinek szíves segítségét ismételten köszönöm

⁸⁵ hib. = hibázott

1916. X. 31. Budapest–Pozsony. Budapesten át. Délben a rendfnél, Keller,⁸⁶ Takács,⁸⁷ Jenei(?), F.....nél. Ebéd a házban. Niklad(?) – Utitárs Biloveszky.⁸⁸ D. u. vizitt a nagynénjénél Kövér Lajosné Ráday-u. 9. III. 4. – D. u. 5 ó gyorssal Pozsonyba. Miklós temetése még délelőtt folyt le. katonai(?) pompával. Nov. 1. d. e. temetőlátogatás. Nov. 2. reggel 6 óraival Bpesre. D. u. Budaörsi kitérés(?). Vissza Kelenföldre. A 6 óraival haza. Költs. 46 K.

⁸⁶ KELLER JÁNOS (Városlőd, Veszprém vm., 1861. ápr. 8. – Magyaróvár, 1938. nov. 17.) piarista szerzetes tanár. 1878. aug. 27-én Vácon lépett be a rendbe. 1884. máj. 22-én tett örök fogadalmat. 1884. júl. 2-án szentelték pappá. 1880–1881 között 7–8. osztályos gimnazista Kecskeméten. 1882–1883 között teológus Nyitrán. 1884–1885-ben egyetemi hallgató (latin, magyar) Kolozsváron. Gimnáziumi tanár 1886–1887 között Rózsahegyen, 1888–1891 között Nagykanizsán, 1892–1902 között Veszprémben. Utóbbi helyen tagja a megyei törvényhatósági bizottságnak is. 1903–1914 között házfőnök, gimnáziumigazgató, a tartományfőnök tiszteletbeli tanácsadója, a megyei törvényhatósági bizottság és a városi képviselőtestület tagja Máramaroszigeten. 1915-től házfőnök és gimnáziumigazgató Szegeden. 1916–1917 között a tartományfőnök tanácsadója Budapesten. 1918–1921 között a tartományfőnök segítője Budapesten, 1922-ben Tatán. 1923–1926 között a tartományfőnök tiszteletbeli segítője Tatán, 1927–1938 között Magyaróváron. Forrás: LÉH-KOLTAI 1998. 187.; Laczkó Dezsőhöz 1917–1932 között írt levelei: LDM Múzeumtörténeti Adattár 48.854/1977.; Rhé Gyulához 1933. júl. 18-án írt levelezőlapja: LDM Múzeumtörténeti Adattár 48.868/1977.; KOPPÁNY 1991. 66–67.

⁸⁷ TAKÁCS JÓZSEF (Védvalu, Szepes vm., 1848. jan. 21. – Budapest, 1920. febr. 19.) piarista szerzetes. 1867. szept. 8-án Vácon lépett be a rendbe. 1873. jún. 29-én Nyitrán tett örök fogadalmat. 1873. aug. 5-én Nyitrán szentelték pappá. 1869-ben Kecskeméten végezte a gimnázium 8. osztályát. 1871–1871 között Sátoraljaújhelyen tanár (1–2. osztályokban: latin, német, földrajz, matematika, szépírás). 1872-től Nyitrán teológiai hallgató. 1873-tól Nyitrán tanár (1. osztályban: magyar, német, földrajz, matematika, szépírás). 1874–1875 között Léván tanár (3. osztályban: latin, német, matematika, fizika, kémia). 1876–1883 között Temesváron tanár (3. osztályban: latin, magyar, matematika). 1884–1912 között Veszprémben házfőnök és gimnáziumigazgató. 1913–1920 Budapesten a tartományfőnök segítője és gazdasági vezető. Forrás: LÉH-KOLTAI 1998. 381.

⁸⁸ BILOVESZKY JÓZSEF világi helyettes tanár (szaktárgyai: magyar, latin, történelem, görög-pótló irodalom, egyházi és műének) a veszprémi piarista főgimnáziumban. Lakása: Veszprém, Báthory utca 8. 1913-ban Bercsenyi Miklós egy 1709-ből származó levelét ajándékozta a Veszprémvármegyei Múzeumnak. Bevonult 1915. december 15-én tényleges népfelkelői szolgálatra a m. kir. (31.) veszprémi honvéd gyalogezredhez. Előljárói azonban hozzájárultak, hogy katonaként is taníthasson a gimnáziumban. 1916-ban a tényleges katonai szolgálat alól bizonytalan időre felmentették. Az 1915/1916-os tanévben az Augustza-gyorssegélyalap kraszniki érem és „Aranyat vásért” mozgalmainak megbízottja az iskolában. Az iskolai segélyező-egyesület pénztárosa. 1917. január 4-én az ifjúság koronázási ünnepségén ő mondott beszédet IV. Károly király és Zita királyné koronázásának jelentőségéről. 1918-ban áthelyezték a szakolcai (Nyitra vm.) állami gimnáziumhoz. Utóbbi állomáshelyéről 1918 novemberében a csehszlovák megszállás elől várandós feleségével Budapestre menekült. 1925-ben Budapest IV. Irányi utca 12. IV. emelet 8. szám alatti lakos. Munkája: Adalékok a rézpenz és adózás történetéhez II. Rákóczi Ferenc korában (1703–1711). Forrás: Kegyes-tanítórendiek értesítője 1913–1914:

XII/14 körvadászat Peremartonban 17. – Földt. Int. Lóczy,⁸⁹ Szontagh.

XII/27. Budapest. IV Károly és Zita bevonulása koronázásra.⁹⁰ Andrassy-út és Vilmos császár körút sarka. – özv. Győrffy – Biloveszky – Egedy(?) Lajos? Ráday-utca 9. III/4. Szfvár Kárpátinál. Nagy Sándor u. – 17 K

1917. júl. 25–31. Pozsony. Menet közb. akadályok miatt éjszakázás Komáromban a bencéseknél (Móroca Emilián⁹¹ ig.⁹² Horváth Kristóf⁹³ hf.,⁹⁴ Kroller Miksa⁹⁵ apát). Pozsonyban állandóan 35–36° C árnyékban. Nehéz élelmezés.

3–46. Múzeum évi jelentése 1913. 8.; Kegyes-tanítói rendiek értesítője 1912–1913: 33., 1913–1914: 47., 51., 70., 1914–1915: 37., 68., 1915–1916: 13–14., 19., 22., 28., 51., 1916–1917: 11., 17., 40., 1917–1918: 6., 13., 1919–1920: 3.; Koronázási ünnepélyek. VH XXV. évf. 1. szám [1917. jan. 7.] 4.; LDM Múzeumtörténeti Adattár 48.852/1977.; Biloveszky Józsefnének írt levelezőlap, Dicsőszentmárton 1916. nov. 13. LDM Legújabbkori Gyűjtemény 73.4947.

⁸⁹ LÓCZY LAJOS, lóczy (Pozsony, 1849. nov. 4. – Balatonfüred, 1920. máj. 13.) Korának legjelesebb magyar geográfusa, geológus, egyetemi tanár. 1869–1874 között végezte műegyetemi tanulmányait Zürichben, ahol mérnöki oklevelet szerzett. Hazatérve Budapesten, a Magyar Nemzeti Múzeum ásványtárában lett segédőr. 1877–1880 között részt vett gr. Széchenyi Béla Kelet-Ázsiai expedíciójában, csaknem egész Kínát beutazta. 1883-tól a m. kir. Földtani Intézet osztálygeológusa, 1886-tól műegyetemi rendkívüli-, 1888-tól tudományegyetemi rendes földrajz tanár. 1890–1893 között, majd 1905-től haláláig a Magyar Földrajzi Társaság elnöke. 1907-től vezette az Erdélyi-medence fűrészekkel történő feltárását. 1908–1919 között a m. kir. Földtani Intézet igazgatója. 1888-tól az MTA tagja, 1920-tól tiszteletbeli tagja. 1894-ben a berlini Gesellschaft für Erdkunde Karl Ritter ezüstérmével, 1900-ban a párizsi Académie Française Csihacseff-díjával tüntették ki. „A Balaton környékének geológiája” című munkájáért 1917-ben megkapták az MTA nagydíját. Nagyszámú publikációja komoly értéke a hazai földrajz tudománynak. Laczkó Dezső legjobb barátja volt. Forrás: RÉVAI 1915. 12: 815–816., 1927. 20: 573–574.; CHOLNOKY 1998. 246–254.; Múzeumi arcképcsarnok 2002. 565–568.

⁹⁰ A királyi pár koronázása 1916. december 30-án történt Budapesten, a Nagyboldogasszony (népiesen Mátyás) templomban.

⁹¹ MÓROCS EMILIÁN (Pápa, 1861. jan. 23. – Celldömölk, 1930. szept. 5.) bencés szerzetes. Beöltözött 1878. júl. 28. Egyszerű fogadalmat tett 1881. júl. 4. Ünnepélyes fogadalmat tett 1884. júl. 4. Áldozópappá szentelték 1885. júl. 6. 1885–1886 között hitszónok Pannonhalmán. 1886–1893 között Pápán, 1893–1894 között Komáromban, 1894–1895 között Esztergomban tanár rendjének gimnáziumaiban. 1895–1903 között újoncmester, papnevelő intézeti felügyelő és spiritualis. 1903–1912 között alperjel, főapátsági esperes a Király József pécsi püspök ösztöndíj-alapítvány felügyelője Pannonhalmán. 1912–1921 között igazgató, a Király József-alapítvány ellenőre Komáromban. 1920–1923 között házfőnök Komáromban. 1923–1930 között perjel, 1928–1930 között házgondnok Celldömölkön. Forrás: PRT 6b. 1916. 1114. Nr. 466.; Pannonhalmi névtár 1918. 26.; BERKÓ-LEGÁNYI 1987. 120. Nr. 928.

⁹² ig. = igazgató

⁹³ HORVÁTH KRISTÓF VINCE (Fadd, Tolna m., 1849. jan. 13. – Zalaapáti, 1931. márc. 8.) bencés szerzetes. Beöltözött 1867. szept. 8. Egyszerű fogadalmat tett 1871. ápr. 11. Ünnepélyes fogadalmat tett 1874. ápr. 21. Áldozópappá szentelték 1874. júl. 30. 1874–1875 között hitszónok Pannonhalmán. 1875–1888 között gimnáziumi tanár, 1888–1901 között igazgató Sopronban. 1901–1920 között házfőnök és a Király József-alapítvány igazgatója, 1901–1910

1917. aug. 11. Fűzfő. Negro(?) -féle Krétagyár és bánya megtekintése. A szürkés-fehér krétaföld pontusi kavicsal kevert. áll. humusz alatt fekszik 2–3 m vastagságban és Pontusi (?)⁹⁶ szerves eredetű(?)⁹⁷ mocsáriszap. Kagyló.... szétbomló.....éke.

1917. nov. 6. Paloznak–B.Kövesd.⁹⁸ özv. Varhanek Istvánné (Benard (esetleg Bernolak?) – R. P.) B. nőv.) telkén a Koporsó-domb tetején feliratos kőlapokkal fedett római sírra bukkantak. A sír oldala be volt törve és régebben kifosztva.⁹⁹ A feliratos követ V-né a múzeumnak engedte át.¹⁰⁰

1918. márc. 24. Hajek bér(?)lővel Fodor István urad. intézőnél. Este szalonkalesen. Eredm. 1 drb. 25-én regg.¹⁰¹ szarvas vadászat eredmény nélkül. D. e. a Zichy-féle(?) szén és mangánércz feltárások¹⁰² megtekintése Meinhaerd¹⁰³ bánya igazgató vezetése mellett. Az urkúti templomban a régi uradalmi üveghutából¹⁰⁴ 1

között igazgató Komáromban. 1920–1928 között nyugalomban, 1929–1931 között alperjel Zalaapátiban. A Ferenc József Rend lovagja. Forrás: PRT 6b. 1916. 1106. Nr. 397.; Pannonhalmi névtár 1918. 26.; BERKÓ–LEGÁNYI 1987. 107. Nr. 835.

⁹⁴ hf. = házfőnök

⁹⁵ KROLLER MIKSA JÁNOS (Pécs, 1849. ápr. 14. – Zalaapáti, 1946. febr. 27.) bencés szerzetes. Beöltözött 1867. szept. 8. Egyszerű fogadalmat tett 1870. aug. 5. Ünnepélyes fogadalmat tett 1873. aug. 10. Áldozópappá szentelték 1874. júl. 30. 1874–1875 között hitszónok Pannonhalmán. 1875–1878 között gimnáziumi tanár Esztergomban. 1878–1887 között főiskolai tanár Pannonhalmán. 1881–1885 között konventjegyző Pannonhalmán. 1887–1892 között házfőnök, igazgató és házgondnok Kőszegen. 1892–1894 között házfőnök és igazgató Győrben. 1892–1893 között házgondnok Győrben. 1894–1903 között perjel Pannonhalmán. 1903–1946 között Szent Adorjánról címzett apát Zalaapátiban. A Szent Vincéről nevezett irgalmas nővérek zalaapáti társházának igazgatója. Forrás: PRT 6b. 1916. 1107. Nr. 398.; Pannonhalmi névtár 1918. 53.; BERKÓ–LEGÁNYI 1987. 107–108. Nr. 837.

⁹⁶ A kérdőjel Laczkó Dezsőtől származik.

⁹⁷ Ez a kérdőjel is Laczkó Dezsőtől származik.

⁹⁸ Balatonkövesd 1941-óta Csopek község része.

⁹⁹ MRT 2. 1969. 80–82. 17/4. régészeti lelőhely.

¹⁰⁰ Az MRT 2. 1969. 81. szerint azóta elkallódott sírkő ismét előkerült. Leltári száma 86.8.3.

¹⁰¹ regg. = reggel

¹⁰² A nagyvázsonyi Zichy-uradalom szeszgyárainak üzemeltetéséhez több szénre lett volna szükség. A szén utáni kutatások során találtak rá 1917. aug. 18-án Úrkút mellett mangánércre. A felfedezés rendkívül jelentős volt, mert Ausztria–Magyarország csaknem egész mangán szükségletét Servolából kapta. Az onnan való szállítás viszont Olaszország ellenünk való hadba léptekor (1915. máj.) megszűnt. Zichy Béla gr. miután saját anyagi ereje kevés volt a beruházáshoz, a budapesti Kohner Bankház javaslatára 1921-ben részvénytársaságot alapított a mangán kitermelésére. Az úrkúti mangán bányászata 2016-ban szűnt meg. Forrás: VARGA 2016. 21.

¹⁰³ Helyesen Meinhardt Vilmos bányamérnök a mangán utáni kutatás vezetője. Forrás: VARGA 2016. 21.

¹⁰⁴ Az 1781–1824 és 1862–1867/1876(?) között működő úrkúti üveghuta a gr. Zichy család, majd a bécsi Todesco bankár család birtokában volt. Forrás: FÁBIÁN–HADNAGY 1982.

luszter¹⁰⁵ és 4 oltár szekrény. Somlai Ambrus városlödi plébános¹⁰⁶ révén megszerzendő. D. u. eredmtl.¹⁰⁷ szarvas vadászat. Társ még Talián N urad. intéző (Urkut). Előző este vacsoratárs Zbinyovszky Lajos urad. felügyelő.

A bányák megtekintésénél jelen volt Molterer János vm. épít. hiv.¹⁰⁸ főnöke; bazalt telepek felkutatása érdekében. Ajánlva a térkép pontja.

1918. ápr. 18. reggel a rekviráló bizottság autóján Presly Elemér vári. képv.¹⁰⁹ kormánybiztossal, Rainprecht Antal¹¹⁰ főispánnal és [a név helye kihagyva – R. P.] rekv.¹¹¹ hadnagygyal Herendre, a porcellángyárba. Fischer Jenővel¹¹² megbeszélések történtek hadiárvának a gyárban való alkalmazásának módozatairól. – F.¹¹³ a vmi múzeum javára megígérte, hogy a jövő évben 2 szekrény porcellánját ott helyezi el, továbbá hogy részére az összes régi herendi minták után is készített egy kollekciót.

¹⁰⁵ luszter = csillár

¹⁰⁶ Helyesen SOMLYAI (1900-ig SCHUMACHER) AMBRUS (Vöröstó, 1881. dec. 29. – megölték: Ósi, 1945. febr. 3.) r. k. pap. 1902-ben érettségizett Veszprémben. 1906. jún. 26-án szentelték pappá. 1906. júl. 1-től Tabon, 1909. febr. 17-től Vaszaron, 1909. szept. 18-tól Csóton, 1910. jan. 18-tól ismét Vaszaron, 1911. aug. 1-től Sümegen volt káplán. 1915. szept. 22-én zsinati vizsgát tett. 1916–1919 között plébános Városlódön. 1919. dec. 23-tól Ósiben adminisztrátor, 1920. ápr. 22-től ugyanott plébános. 1937-től püspöki tanácsos. Forrás: PFEIFFER 1987. 921–922.

¹⁰⁷ eredmtl. = eredménytelen

¹⁰⁸ vm. épít. hiv. = vármegyei építészeti hivatal

¹⁰⁹ vári képv. = városi képviselő

¹¹⁰ RAINPRECHT (helyenként Reinprecht) ANTAL (Vál, Fejér vm. 1881. júl. 24. – Budapest, 1946. okt. 6.) Ausztriai eredetű, 1628-ban magyar nemességet kapott család tagja, ügyvéd, mezőgazdász. A Veszprémi Piarista Gimnáziumban érettségizett. Ügyvédi oklevelet és Mosonmagyaróvárott gazdasági végzettséget szerzett. 1908–1909 között a veszprémi püspökség jószágkormányzója. Liberális, radikális, humanista, pacifista szemléletű. Miután erőteljesen bírálta munkaadója szociális érzéketlenségét, elbocsájtották. Ezután ügyvédi tevékenységet folytatott. A világháborúban egy ideig tartalékos huszár kapitányként szolgált. 1917-ben és 1918. nov. 1.–1919. márc. 17. között Veszprém vármegye főispánja. Polgári radikális, üdvözölte az „öszirózsás” forradalmat, csatlakozott a Károlyi-párthoz, kormánybiztos. 1919. március közepén – érezve a közeli szélsőbalra-tolódást, egy két halalos áldozatot követelő március 15-i pápai lövöldözés követően – lemondott főispáni tiszteréről. A Tanácsköztársaság alatt bakonyi birtokára, Szentgál–Antalházára (ma Pénzesgyőr–Kerteskö, Veszprém m.) internálták. A kommun után szorgalmazta az abban résztvevők büntetéseinek enyhítését. 1922–1926 között a veszprémi választókerület ellenzéki nemzetgyűlési képviselője. 1926-tól a Páneurópai mozgalom hazai szószólója. Miután politikailag teljesen elszigetelődött Budapestre és antalházai birtokára visszavonulva élt. Forrás: GY. LOVASSY 1996; HUDI 1998. 123–127.; VARGA 2014. 839–840.; MIHÁLYFI–RUPERT 2017. 75.

¹¹¹ rekv. = rekviráló

¹¹² FISCHER (FARKASHÁZY) JENŐ (Székesfehérvár, 1861. márc. 29. – Herend, 1926. máj. 4.) keramikus, kerámiatörténész, művészettörténeti író. 1896-tól a Herendi Porcellángyár igazgatója, amely 1923-tól részvénytársasággá alakult.

¹¹³ F. = Fischer Jenő

G. b. 1918. V/26.

Eln.¹¹⁴ a Bpesten a min. (Nagy államtitk.¹¹⁵ Gothard m. tan.¹¹⁶) tartott értekezletről referál.

R f.¹¹⁷ a mult b. gy.¹¹⁸ 1) határozatát elfogadja. A vagyont a rf. tulajdonjogul fogadja el az érték intézeti ingatlanra való rátáblázása mellett.

Eln. felolv. a pesti(?) 1918 V ig(?) a minisztériumban tartott ért.¹¹⁹ jkvét.

... átadja tulajdonba ingatl.¹²⁰ és ingó ért.¹²¹ papírt kp¹²² (.191(?) 266' 66)

A rend mint egyedüli fenntartó elfogadja.

Ha a rend a jogot fenn nem tartja a vagyon az egyh. hatóság v.¹²³ vall. alapra¹²⁴ száll és kath. ... célokra ford.

A bekeblezés a ház vagyona nem terjed ki.

A biz. részéről jogutódról kell gond.¹²⁵ elnöki nél. semmit(?) ez az egyházm. hatóság legyen. A püspök szób.¹²⁶ elfogadja. Erre vonatk.¹²⁷ kérvényt küld be a bizotts. A püsp. írásb.¹²⁸ beleegyezése hozzácsatolatik a szerződéskötésnél az okmányokhoz A biz. a jkvét teljes egészében elfogadja

918. VI/5. D. u. Reinprecht¹²⁹ Antal, Rupert Rezső¹³⁰ és Pósa Endre¹³¹ tsgában

¹¹⁴ Eln. = elnök

¹¹⁵ államtitk. = államtitkár

¹¹⁶ m. tan. = miniszteri tanácsos

¹¹⁷ R.f. = rendfőnök

¹¹⁸ b. gy. = bizottsági gyűlés

¹¹⁹ ért. = értekezlet

¹²⁰ ingatl. = ingatlan

¹²¹ ért. = érték

¹²² kp = készpénz

¹²³ v. = vagy

¹²⁴ vall. alapra = vallásalapra

¹²⁵ gond. = gondoskodni

¹²⁶ szób. = szóbelileg

¹²⁷ vonatk. = vonatkozó

¹²⁸ írásb. = írásbeli

¹²⁹ helyesen Rainprecht

¹³⁰ RUPERT REZSŐ dr. jur. (Devecser, Veszprém vm. 1880. máj. 25. – Szentés, 1961. jún. 20.) vagyonos veszprémi ügyvéd, politikus, az ún. „Rupert-ház” (Veszprém, Ányos u. 1–3.) építetője. Tanulmányait Pápán, Veszprémben, Budapesten és Egerben végezte. Az I. világháborúban a 31. honvéd gyalogezred tartalékos főhadnagya. A Károlyi-kormány alatt (1918–1919) a Veszprémi Hírlap felelős szerkesztője. A Tanácsköztársaság alatt túszerkesztő Veszprémben, majd szabadulása után emigrációban élt Ausztriában. 1920–1926 között nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő. Kezdetben az Országos Kisgazda- és Földműves Párt, 1922-től a Függetlenségi Kisgazda, Földműves és Polgári Párt tagja. 1924-től az Országos Kossuth Párt (a Károlyi-féle Magyarországon maradt liberális baloldaliak pártja) elnöke. 1926-ban és 1931-ben ugyanezen párt képviselő jelöltje. 1935–1944 között ismét képviselő. 1935-ben pártja Bajcsy-Zsilinszky Endre Nemzeti Radikális Pártjával szövetkezve indult. 1939-ben Rassay Polgári

d. u. ½ 4 órai vonattal S. vásárhelyre,¹³² onnan gyalog Somlyóra, Szabó József tuskvárri korcsmáros szőlőjébe, állítólagos kénelőfordulás megvizsgálására. Kiss folt-ra izolált előjövétel (kénporos rétegfolt) alkalmasint szőlőkénezés után ott hagyott kénpor. Igen kellemes uzsonna a hegyen. Este Czuppon, Eszterházy intézője kocsi-ján Devecserbe. Éjjeli szállás (Pósával) és közös vacsora a nagyvendéglőben. Másnap 6-án 8-kor u. avval a kocsiával Ajkára. Látogatás az üvegyárban Igazgatója: Előd Simon (ut.¹³³ Keresztény) Utána Nirnsee Pálnál.¹³⁴ Felesége, Bauer N.¹³⁵ ott-hon. Innen az ő kocsi-jukkal Kislődre. Világhy Endre püsp.¹³⁶ intézőnél ebéd D. u. 4 óraival haza.

Ezen a napon, hajnalban a bejárt vidék nagyrészen erős dér – 3° C

1918. jún. 25. A veszprémi vasúti állomás mellé épülő gőzmalom pincehelyiségei raibli mészköbe (alighanem a Placochelys – illt. Physocardia Hornigi)¹³⁷

Szabadságpártjának listáján jutott mandátumhoz. Az 1944-es német megszállást követően bujkálni kényszerült. 1945–1947 között a Polgári Demokrata Párt tagja és 1945. jún. – dec. között képviselője. 1947. márc.-tól a párt alelnöke, 1947. júl.-tól országos intézőbizottságának tagja. 1947. okt.-ben miután a Magyar Kommunista Párt nyomására kizárták a pártból, végleg visszavonult a közélettől. Egész életében a mindenfajta szélsőségektől mentes polgári politizálás híve volt. Forrás: VARGA 2014. 874.; MIHÁLYFI–RUPERT 2017. 76.

¹³¹ PÓSA (POSCH) ENDRE (Veszprém, 1862. jún. 30. – Veszprém, 1941. okt. 15.) Könyv- és papíráru kereskedés-, valamint nyomda tulajdonos. Posch András szabómester és Ross Mária bábaasszony, kávémérés tulajdonos gyermeke. Hányatott gyermekkorát Veszprém-ben, Pesten és Tatán töltötte. 3 éves volt, amikor édesapja meghalt. A tatai gimnáziumban három osztályt végzett, majd az aranyozó-, dobozkészítő-, nyomdász- és könyvkötő szakmákat tanulta ki. Fiatal korában számos helyen hányódott és dolgozott. Vásárokon ponyváról árult naptárokat, könyveket, nyomtatványokat. A nagy árvíz (1879) után Szegeden kubikolt, talicskázott, majd lófogattal dolgozott az újjáépítésen. Látogatta a pesti orvosi egyetemet is, s volt a pesti Népszínház kellékese. Bicskén vasútépítésnél dolgozott. 1883-ban visszaköltözött Veszprémbe, s könyvkereskedői iparengedélyt váltott ki, kiskorúsága miatt egyelőre édesanyja nevére. Rengeteg munka és szorgalom árán idővel a város rangos polgára, könyvkereskedés és 1901-től nyomda tulajdonos, városi képviselő (az 1890-es évektől), megyebizottsági tag lett belőle. Tizenkét évig a veszprémi hitelszövetkezet pénztárnoka, majd felügyelő bizottsági elnöke. Kamarai tag, egyik alapítója a Magyarországi Munkások Rokkant és Nyugdíjgyesületének. Szívügyének tekintette a hazai iparos tanoncképzést, büszke volt rá, hogy élete során műhelyéből 76 inas szabadult. Egykori lakását és kereskedését, a zirci ciszterciek által épített házat –, amelynek egy részét már 1901-től bérelte – 1905-ben vásárolta meg, ma is Pósa-házként ismerik Veszprém-ben (Óváros tér 3., korábban Rákóczi tér 3.). 1919-ben a Tanácsköztársaság alatt túszerkesztő Veszprém-ben. Forrás: GUTHEIL 1934.; Veszprémi Piarista Diákszövetség 1938. 36.; BÁNDI 1989. 100–110.; HAMAR 1994. 21–33.; CSISZÁR 2008. 105–109.

¹³² S.vásárhelyre = Somlóvásárhelyre

¹³³ ut. = utolsó

¹³⁴ NIRNSEE PÁL (Győr, 1893. máj. 11. – Székesfehérvár, 1945. nov. 24.) mezőgazdász, nagybirtokos, országgyűlési képviselő. Forrás: VARGA 2014. 749–750.

¹³⁵ Nirnsee Pál felesége BAUER MELITTA volt.

¹³⁶ püsp. = püspöki

¹³⁷ Lásd: BONTÓ 2019

mélyed. Csak az északi felében fekszenek a jóminőségű mészkőpadok, meglehetősen zavart településben. W 30–40° hajlás mellett. A pincze hely déli fele márgás és löszös. Ami a veszprémi törésvonal szomszédságára utal. A Kádárta–veszprémi törésvonal itt fut át K-ről Ny-nak.

VII/26 A mészkő szerk. barnásszürke, aprón p....os. Egyes világos sárga márgás burokkal fedett lapokon kimállva fragiles; Rhynch.(?) arpadica.

.....
Cementre alkalmasnak látszik.

1918. júl. 7–11 Kr.¹³⁸ nagygyűlés.

V. házból követ: Litai(?) G. és Babos D.¹³⁹

Az állományt képező tagokból a vocatívok(?) (Tergil(?), Szöllősy,¹⁴⁰ Kemény¹⁴¹) Vidákovics¹⁴² és Zimányi¹⁴³ vezetése alatt egynehány rektor csatlakozásával rendkormány ellenes szövetségé szervezkedve jelentek meg – Ca 30 sza-

¹³⁸ Kr. = kegyesrendi

¹³⁹ BABOS DEZSŐ (Veszprém, 1884. márc. 9. – Budapest, 1970. nov. 20.) piarista szerzetes. 1899. aug. 27-én lépett be a piarista rendbe Vácon. 1905. ápr. 20-án tett örök fogadalmat. 1907. jún. 27-én szentelték pappá. 1901–1902 között végezte a gimnázium 7–8. osztályát Kecskeméten. 1903–1906 között teológiát, valamint az egyetemen magyar és latint hallgatott Kolozsváron. 1907-ben gimnáziumi tanár Debrecenben és Szegeden, 1908–1912 között Szegeden, 1913–1924 között Veszprémben (magyar, német, latin, gyorsírás, valamint 1916–1917-ben óraadó magyar tanár a veszprémi felsőkereskedelmi iskolában is), 1925–1928 között Budapesten, 1928–1933 között ismét Veszprémben, 1934–1941 között újra Szegeden. 1942-ben beteg volt Szegeden. 1943–1946 között gimnáziumi tanár, vicerektor és gazdatiszt Tatán. 1947–1948 között vicerektor és spiritualis Meryén. 1949–1950 között vicerektorként nyugalomban Nagykanizsán. 1951–1956 között nővéreknél Baracsán. 1957–1970 között nyugdíjban Budapesten. Forrás: Kegyes-tanítórendiek értesítője 1915–1916: 28., 1916–1917: 12., 17., 39.; LÉH–KOLTAI 1998. 40.

¹⁴⁰ SZÖLLŐSI KÁROLY (Szeged, 1886. jan. 28. - ?) piarista szerzetes. 1902. aug. 27-én lépett be a piarista rendbe Vácon. 1908. szept. 27-én tett örök fogadalmat. 1910. júl. 2-án szentelték pappá. 1904–1906 között végezte a gimnázium 6–8. osztályát Rózsahegyen. 1907–1910 között teológiát, valamint matematikát és fizikát hallgatott az egyetemen, Kolozsváron. 1911–1912 között Nagykárolyban, 1913–1915 között Sátoraljaújhelyen, 1916–1917 között Veszprémben, 1918-ban Selmecebányán, 1919-ben Trencsénben, 1920–1921 között Magyaróvárott rendjének gimnáziumi tanára. 1921-ben kilépett a rendből. Forrás: LÉH–KOLTAI 1998. 377.

¹⁴¹ KEMÉNY (HARTMANN) JÁNOS (Szomód, Komárom m. 1879. jan. 18. – Debrecen, 1937. okt. 16.) piarista szerzetes. 1898. aug. 28-án lépett be a piarista rendbe Vácon. 1904. márc. 31-én tett örök fogadalmat. 1905. júl. 3-án szentelték pappá. 1900–1901 között végezte a gimnázium 7–8. osztályát Kecskeméten. 1902–1905 között teológiát, valamint magyar és németet hallgatott az egyetemen, Kolozsváron. 1906–1908 között Tatán, 1909–1910 között Léván, 1911–1913 között Veszprémben, 1914–1918 között Máramarosszigeten, rendjének gimnáziumaiban tanít. 1919-ben igazgató Máramarosszigeten. 1920–1921 között Máramarosszigeten, 1922-ben Debrecenben, 1923–1931 között Nagykanizsán, 1932–1937 között Debrecenben gimnáziumi tanár. Forrás: LÉH–KOLTAI 1998. 187.

vazattal rendelkeztek, tűzön vízen. Első jegyzővé Hegyest, másodikká a nem is candidált Vidákovicst mondták ki. Vidák, egyik petícióját sértő hangja miatt fel sem terjeszt. Hénap¹⁴⁴ csak 1 szav. többséggel került ki; aki erre le is mondott, megjegyezve, hogy szélmalom harcot nem hajlandó harcolni. Rf. lett Kellerrel szembeállították Vörös Cirillt¹⁴⁵ akit K. csak 5-ik szavazásra gyűrt le. Közben a 4-ik szavazást zavarcsinálás végett meg is hamisították. A rektorok közül megbuktatták Károlyit,¹⁴⁶ proskribálva volt még Kecskemét, N.Becskerek, Nyitra, Szeged, Veszprém. Idején megállították(?). Mindez Sz. elnézésével történt, aki ez által kan-

¹⁴² VIDÁKOVICS DÁNIEL (Szeged, 1878. szept. 22. – Budapest, kórházban 1932. júl. 24.) piarista szerzetes. 1895. aug. 27-én lépett be a piarista rendbe Vácon. 1900. ápr. 12-én tett örök fogadalmat. 1902. júl. 4-án szentelték pappá. 1897-ben végezte a gimnázium 8. osztályát Rózsahegyén. 1898–1900 között teológiát, valamint matematikát és fizikát hallgatott az egyetemen, Kolozsváron. 1901–1903 között Nagybecskereken, 1904-ben Veszprémben tanított rendjének gimnáziumaiban. 1905-ben matematikát és fizikát hallgatott az egyetemen, Kolozsváron. 1906–1907 között Trencsénben, 1908–1913 között Kolozsvárott tanított rendjének gimnáziumaiban. 1914–1918 között Nagykárolyban igazgató. 1919-ben Rózsahegyén, 1920-ban Veszprémben gimnáziumi tanár. 1921–1925 között rector és igazgató Sátoraljújhelyen. 1926–1929 között Sátoraljújhelyen, 1930–1932 között Veszprémben gimnáziumi tanár. Forrás: LÉH–KOLTAI 1998. 412.

¹⁴³ ZIMÁNYI GYULA (Makó, 1879. ápr. 10. – Budapest, 1953. dec. 10.) piarista szerzetes. 1897. aug. 27-én lépett be a piarista rendbe Vácon. 1902. ápr. 20-án tett örök fogadalmat. 1902. júl. 2-án szentelték pappá. 1899–1902 között végezte a teológiát Budapesten. 1903–1905 között Kecskeméten. 1906–1907 között tanulmányi felügyelő Kecskeméten. 1908–1918 között teológiai professzor a Kalazantiumban, Budapesten. 1919-ben a tartományfőnök tanácsadója, a Kalazantium teológiai professzora. 1920–1933 között a tartományfőnök tanácsadója, a Kalazantium igazgatója, teológiai professzor. 1934–1940 között a tartományfőnök segítője, a Kalazantium igazgatója, teológiai professzor. 1941–1946 között tartományfőnök Budapesten. 1947–1948 között gimnáziumi tanár, a társasház praefectusa. 1949-ben rector. Forrás: LÉH–KOLTAI 1998. 427.

¹⁴⁴ HÉNAP TAMÁS 1912. július 12. – 1918. július 9. között a Magyar Piarista Rendtartomány főnöke volt. Forrás: LÉH–KOLTAI 1998. 148., 467.

¹⁴⁵ VÖRÖS CIRILL (Borszörcsök, Veszprém m., 1868. okt. 31. – Sátoraljújhely, 1948. máj. 28.) piarista szerzetes. 1886. aug. 27-én lépett be a piarista rendbe Vácon. 1891. márc. 21-én tett örök fogadalmat Kolozsvárott. 1893. júl. 9-én szentelték pappá. 1888-ban végezte a gimnázium 8. osztályát Kecskeméten. 1889–1890 között teológus Nyitrán. 1891–1892 között matematikát és fizikát hallgatott az egyetemen, Kolozsváron. 1893-ban Nagykanizsán, 1894-ben Léván, 1895–1899 között Nagykanizsán, 1900–1903 között Kecskeméten, 1904–1919 között Budapesten tanított rendjének gimnáziumaiban. 1920-ban gimnáziumigazgató és tanár. 1921–1922 között a tartományfőnök tanácsadója Budapesten. 1923–1934 között a tartományfőnök segítője Budapesten. 1934–1948 nyugállományban Sátoraljújhelyen. Forrás: LÉH–KOLTAI 1998. 418.

¹⁴⁶ KÁROLYI (1904-ig FRICK) JÁNOS (Nagykároly, 1875. máj. 12. – Budapest, kórházban 1928. dec. 29.) piarista szerzetes. 1892. aug. 27-én lépett be a piarista rendbe Vácon. 1898. ápr. 11-én tett örök fogadalmat. 1898. júl. 14-én szentelték pappá. 1894–1895 között végezte a gimnázium 7–8. osztályát Kecskeméten. 1896–1898 között teológiát, valamint latint és történelmet hallgatott az egyetemen, Budapesten. 1899-ben Temesvárott, 1900-ban Máramaroszigeten,

didáltaknak nem tudott érvényt szerezni, dacára, hogy így igen értékes elemet is kockára tett. A kandidáltak közé Vidákovicsot is be akarta állítani, a mi az öreg és megbántott asszisztensek néma hallgatása mellett meg is történt volna, ha K. meg nem akadályozza. Szomorú, hogy a rendi ellátás redukációjának indokai közül a háború, mint erkölcsi faktor teljesen feledésbe ment. A rend jó irányba tovább fejlődése könnyen bizonytalanná vált [vagy válik? – R. P.].

1918. aug. 1. A farkasgyepüi erdőipar R-T.¹⁴⁷ által építendő keskeny vágányú vasút hivatalos bejárása. (Rainprecht A., Bibó K. alisp.¹⁴⁸ Benes(?) műsz. főtanácsos, min. kiküldött, Tarjan és N. kulturmérnök, Spitzer Mór,¹⁴⁹ Hirschfeld Béla,¹⁵⁰ Takács Jenő, Ujzsászy Imre sat. Külön vonaton) Az új vonal a Csehbánya felé vezető Vámosi-patak ny. lejtőjén vezet fel, majd a fővölgytől eltérve (a farkasgyepüi Keresztlinia és a csehbányai út kereszteződéséhez felvezető mellékvölgy mentén felvezet a Püspökliniára. Az említett eltérésnél előbb egy lösz dombot szel át, a hol bronzkori kulturréteget érint (Tkp.¹⁵¹ 17–XVII. No. – lap 18 sz.) (cserepek, 1 bazalt őrlőkő töredék), majd egy másik fejet, a hol a városi konglomerátot(?) bontja meg kis folton.

1918. aug. 4. Rainprecht A., R. Magda,¹⁵² fia és Steiner Vilma.

1901-ben Podolinban, 1902-ben Veszprémben 1903–1911 között Trencsénben, 1912–1916 között Vácott tanított rendjének gimnáziumaiban. 1917-ben rector Léván. 1918-ban rector Magyaróváron. 1919–1923 között Budapesten, 1927–1928-ban Szegeden gimnáziumi tanár. Forrás: LÉH–KOLTAI 1998. 183.

¹⁴⁷ R-T. = részvénytársaság

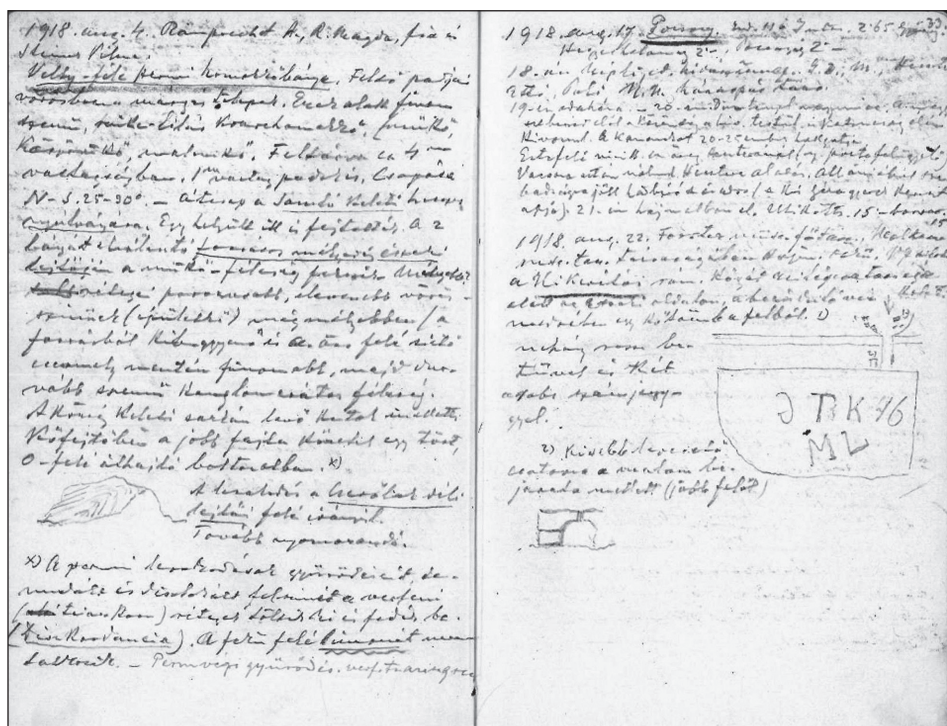
¹⁴⁸ BIBÓ KÁROLY dr. jur., barátosi (Felsőnyék-Belsőfürged puszta, Tolna vm. 1866. dec. 18. – Veszprém, 1927. jan. 1.) A budapesti II. kerületi Királyi Katolikus Főgimnáziumban folytatta középiskolai tanulmányait, majd a budapesti tudomány egyetemen jogi diplomát szerzett. 1890. szept. 5-től állott Veszprém vármegye törvényhatóságának szolgálatában. 1915–1917 között Veszprém vármegye főjegyzője, 1917. szept. 20. – 1919. márc. között és 1919. aug. – 1926. márc. 1. között a megye alispánja. Tisztségéről betegsége miatt lemondott, nyugdíjazták. A Tanácsköztársaság alatt (1919) hivatalából felfüggesztették. Sírja az Alsóvárosi temetőben van. Forrás: K. Z. 1927.; RAINER 2017. 42.

¹⁴⁹ SPITZER MÓR (Veszprém, 1859. máj. 31. – Veszprém, 1931. dec. 18.) ügyvéd. 1886-tól Veszprémben praktizált. 1892-től a Veszprémmegyei Takarékpénztár Rt. egyik alapítója. Virilista, Veszprém vármegye törvényhatósági bizottságának tagja. 1905-től a Veszprémi Függetlenségi és 48-as Párt elnöke. 1910-től a Veszprémi Faipar Rt. elnöke. Az I. világháború alatt a m. kir. 7. (pápai) honvéd huszárezred trt. hadnagya. 1915–1931 között a veszprémi izraelita hitközség elnöke. A veszprémi „Virradás” szabadkőműves páholy tagja. Forrás: VARGA 2014. 920–921.

¹⁵⁰ HIRSCHFELD BÉLA veszprémi téglagyáros

¹⁵¹ Tkp. = térkép

¹⁵² Valószínűleg RAINPRECHT MAGDA (Veszprém, 1906. júl. 14. – Aest London, 1987. szept. 16.) Rainprecht Antal ügyvéd, főispán (1881–1946) leánya. Utóbb Lederer Györgyné. Esetleg Rainprecht Antal édesanyja, id. Rainprecht Antalné szül. Reinprecht Magdolna (1846–1922). Forrás: HUDI 1998. 126–127.

4. ábra: Az 1918. augusztus 4–augusztus 22. közti feljegyzések, a kikeri tói gát rajzaival

Velthy-féle¹⁵³ permi homokkőbánya. Felső partja: vörösben a márgás kőlapok. Ezek alatt finom szemű, szürkés–lilás kvarchomokkő. Műkö, köszőrűkő, malomkő. Feltárva ca 4 m vastagságban. 1 m vastag padok is. Csapása N–S. 25–30° – Átcsap a Somló keleti hosszas nyúlványára. Egy helyütt itt is fejtették. A 2 bányát elválasztó forrásos mélyedés északi lejtőjén a műkö-féleség fekszik – Mélyebb rétegei porzuszabb, elevenebb vörös színűek (épületkő) még mélyebben /a forrásból kibuggyanó és az Örs felé siető csermely mentén finomabb, majd durvább szemű konglomerátos féleség(?). A község keleti sarkán levő kutak melletti köfejtőben a jobb fajta kőzetek egy tört, O-felé áthajló boltozatban. A permi lerakódások gyűrődéseit lemunkált(?) és diszlokált felszínét a verfeni (triasz kora) rétegek töltik ki és fedik be. (Diszkordancia). a feké felé limonit mutatkozik. – Perm végi gyűrődés.

¹⁵³ VELTHY ISTVÁN (Veszprém, 1886. szept. 15. – Veszprém, 1962. márc. 21.) bányatulajdonos. 1919-ben a Tanácsköztársaság alatt túszervező Veszprém-ben. Forrás: MIHÁLYFI– RUPERT 2017. 78.

A lerakodás a Cserörlak(?) déli lejtői felé irányul. Tovább nyomozandó.

1918. aug. 17. Pozsony. Ind. 11 ó Jutas. 2.65 Győrig, Hegyeshalomig 2.–, Pozsonyig 2.–

18-án Népliget. hidászünnep G. D. M, Hertsc(?) Ottó, Pali, N. N. házaspár társ.

19-én Adaháza—20-án Dómtempl. nagymise. A nagyp(?)¹⁵⁴ szt beszéd¹⁵⁵ elől a közönség a hiv. testület és katonaság élén kivonul. A kanonokot 20–25 ember hallgatta.

Estefele vizitt az öreg Heszteránál(?) (ny.¹⁵⁶ posta felügyelő) Vacsora után nálunk Hesztera Aladár.¹⁵⁷ Albániából szabadságra jött hadbíró dr(?) és szdos.¹⁵⁸ (aki a Géza gyerek keresztapja). 21-én hajnalban el. Utikölts.¹⁵⁹ 15 – borrav¹⁶⁰ 15 –

1918. aug. 22. Forster min. főtan. ... min. tan. társaságában Hajm.¹⁶¹ Öskü, Vpalota¹⁶² a Kikerítői róm.¹⁶³ kőgát¹⁶⁴ zsiliposztásága(?) előtt az északi oldalon, a bezúduló(?) víz keleti medrében(?) egy kötömb a falból néhány rossz betűvel és két arabs számjeggyel.

Kisebb levezető csatorna a malom bejárata mellett (jobb felől) **(4. ábra)**

1918. aug. 27. Lóczyval a Kiskuti forrásoknál.

L. a város kértére megvizsgálta a kiskuti be nem kapcsolt források vízbőségét, hőmérsékletét. 1.) A 3. és 4. dolomitból fakadó források (13.6° C) egyesült vize a malom árokba való beömlésnél. Vízbősége 1 m p-ként¹⁶⁵ 3 liter, hőmérs. 14.6° C. – 2) nem Bugyogó-forrás, a réten tör fel. Az előbbinél jóval bővebb vízű. Hőm. 11.1° C. – 3) 4) és 5) a Kocsismalom kertjéhez leereszkedő s egy kiugró domb által kétváltasztott dolomitlejtőn fakadékok, a Kádárta– veszprémi főtörés márga fenekéről. A vizet gyenge fel.... inficiálás ... A 2. és a 7 sz¹⁶⁶ (a lövőház előtti betonnal megépített) forrás is idetartozik. Mind használható ivóvizet ad. – 6) nem lett vizsgálva.

¹⁵⁴ nagyp. = feltehetőleg nagyprépost

¹⁵⁵ sz. beszéd = szentbeszéd

¹⁵⁶ ny. = nyugalmazott

¹⁵⁷ HESZTERA ALADÁR dr. jur., 1913-ban tartalékos zászlós a cs. és kir. 62. (marosvásárhelyi) gyalogezredben. Forrás: Schematismus 1913. 447., 627.

¹⁵⁸ szdos. = százados

¹⁵⁹ Utikölts. = útiköltség

¹⁶⁰ borrav = borraivaló

¹⁶¹ Hajm. = Hajmáskér

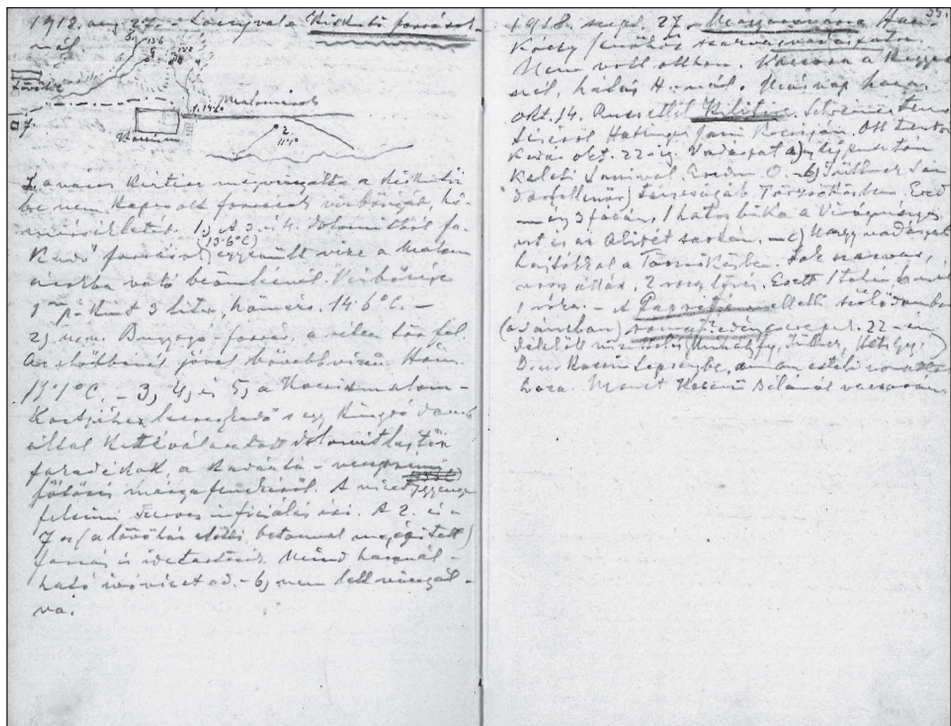
¹⁶² Vpalota = Várpalota

¹⁶³ róm. = római, római kori

¹⁶⁴ MRT 2. 1969. 161–162. 37/7. régészeti lelőhely. A gát egyes kváderein középkori kőfaragójel-
lek találhatóak, tehát nem lehet római kori.

¹⁶⁵ m p-ként = másodpercenként

¹⁶⁶ sz = számú

5. ábra: Az 1918. augusztus 27–október 14. közti feljegyzések, a kisküti források rajzával

1918. szept. 27. Magyaróvár Hankóczy Jenőhöz szarvas vadászatra. Nem volt otthon. Vacsora a Kegyes(?)nél, hálás H.-nál. Másnap haza.

okt. 14. Rucsellet(?) Kilitire. Schreiner temetéséről Hatinger Jani kocsiján. Ott tartózkodás okt. 22-ig. Vadászat a) én(?) Ujpusztán(?) Keleti Janival, O. – b) Jüttner Sándor (ellenőr) társaságáb. Törzsökösben. Eredmény 3 fácán, 1 hatos bika a Virányos(?) út és az Alirét sarkán. – c) Nagy vadászat hajtókkal a Törzsökösben. Sok szarvas, rossz állás. 2 rossz lövés. Esett 1 tehén, 4 nyúl 1 róka. – A Papréte melletti szőlősorban (az árokban) római ? edénycserepek. 22-én délelőtt vizittelés (Mihályfi,¹⁶⁷ Jüttner, Keti(?) Gy.) D. u. kocsin Lepsénybe, onnan estéli vonattal haza. Menet Keserű Bélánál vacsorán. (5. ábra)

¹⁶⁷ Talán MIHÁLYFI JÓZSEF dr. (Enying, Veszprém vm. 1871. jan. 1. – ?) Ügyvéd Enyingen. 1919-ben a Tanácsköztársaság alatt tűz Veszprémben. Forrás: MIHÁLYFI-RUPERT 2017. 74..

1918. dec. 6. d. u. Hajek Lacival kocsin Zsófia-pusztára Fodor István intézőhöz. 7-én vadászat 3 hajtóval. D. u. a Hermán(?) völgyi fölénia ész. magaslatán ejtettem 1 szép öreg szarvas tehenet P. L. féle express. Lapocka-lövés. 8-án d. e. még vadásztunk, de eredménytelenül. D. u. ismét kocsin haza. Utközben ott hol a Zs. pusztai a út a Nagyvázsonyi mezősége fordul, az utóbbi még urai fenyvesen átvezető dűlőút végén egy tehenet még megsebeztem. A sebesülés erős. Másnap nyomozzák. Lövés a kis Manlicherből.¹⁶⁸

IRODALMI HIVATKOZÁSOK

Rövidítések:

LDM = Laczkó Dezső Múzeum (korábban Veszprémvármegyei-, majd Bakonyi Múzeum)

PH = Pápai Hírlap

VH = Veszprémi Hírlap (megjelent 1893–1944 között)

VMMK = Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei

BÁNDI László (1989): A veszprémi nyomdászat két évszázada. Pannon Nyomda. Veszprém.

BERKÓ Pál – LEGÁNYI Norbert (1987): A pannonthalmi Szent Benedek-rend névtára 1802–1986. Pannonthalmi Bencés Főapátság. Győr.

BONTÓ László (2019): A mi kavicsfogúnk. Placochelys placodonta, a Veszprémben felfedezett kavicsfogú álteknős. *Veszprémi Szemle*, 2019/2. 6–64.

CHOLNOKY Jenő (1998): Cholnoky Jenő 1870–1950. Szerk.: Géczy János. *Vár Ucca Tizenhét*, 1998/2.

CSISZÁR Miklós (2008): *A város élni akar. Veszprém 1919–29*. Válogatta és szerk.: CSISZÁR Miklós. Veszprém.

DAX Margit (1990): Laczkó Dezső életútja. *Múzeumi Diárium*. Veszprém megyei múzeumi napló az 1990. esztendőre. Szerk.: Geiszt Jakabné. Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság. Veszprém, 29–33.

FÁBIÁN Éva – HADNAGY László (1982): *Bakonyi üveghuták és hutaüvegek*. Kiállítás Pápa, Helytörténeti Múzeum 1982. február–március. Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság. Leporellő. Veszprém.

FETTICH Nándor (1963): *Emlékezés Rhé Gyulára (1871–1936)*. VMMK. 1963/1. 9–16.

FÖLDESI Ferenc (2010): *Erős hit – erős akarat. A Magyar Királyi Veszprém-jutasi Honvéd Altisztképző Intézet 1924–1944*. Veszprémi Szemle Várostörténeti Közhasznú Alapítvány. Veszprém.

GOHL Ödön (1904): A veszprémi múzeum Regalianus-pénze. *Numizmatikai Közöny*, 1904/2. 33–38.

GUTHEIL Jenő (1934): Egy régi könyvesbolt félszázados jubileumára. *Veszprémi Hírlap*, 1934. 01. 21. Újra kiadva: *Veszprémi Szemle*, 2008/3–4. 105–109.

¹⁶⁸ Helyesen Mannlicher.

- GY. LOVASSY Klára (1996): Dr. Rainprecht Antal, a magyarországi Páneurópa-mozgalom megalapítója 1881–1946. *Páneurópa-hírlevél*. Veszprém megyei különszám, 1996. május 4.
- HAHN Ferencz – ZSADÁNYI Oszkár szerk. (1929): *Veszprémmegyei fejek 1919–1929*. „Veszprémmegyei Fejek” Kiadóvállalat. Veszprém. oldalszámozás nélkül.
- HAMAR Imre (1994): A kétszáz éves Pósa-ház. *Veszprémi Szemle*. 1994/2. 21–33.
- HUCHTHAUSEN Lajos (2009): *Bilingvézések. Történetek a veszprémi egyházmegye XX. századi életéből*. A Veszprémi Egyházmegye Múltjából, 21. Veszprém.
- HUDI József (1998): *Pénzesgyőr története. Egy bakonyi község múltja és jelene. Geschichte der Gemeinde Pénzesgyőr. Vergangenheit und Gegenwart einer Gemeinde im Bakonyerwald*. Szerző kiadása. Veszprém.
- JAGUDITS Katalin – NAGY Ibolya Adél (2016): *Emlékkönyv. A Veszprémi Királyi Törvényszék története 1872–1945*. Veszprém.
- KANSZKY Márton (1942): *Laczkó Dezső (1860–1932)*. In: Balanyi György: Magyar piaristák a XIX. és XX. században. Életrajzi vázlatok. Szent István-Társulat. Budapest. 340–349.
- Kegyes-tanítórendiek értesítője 1913–1918: A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló Veszprémi Róm. Kath. Főgimnázium értesítője az 1913–1918. tanévről. Egyházmegyei Könyvnyomda. Veszprém.
- KÓPHÁZI Ferencné (1994): Laczkó Dezső és Rhé Gyula irodalmi munkássága. *Múzeumi Diárium*. Veszprém megyei múzeumi napló az 1994. esztendőre. Szerk.: Geiszt Jakabné. Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság. Veszprém, 34–41.
- KOPPÁNY István (1991): *Városlőd története*. Városlödi Falumúzeum Baráti Köre. Városlőd.
- K. Z. (1927): Dr. Bibó Károly. *Pápai Hírlap*, 1927. 01. 8. 2.
- LECHNER László szerk. (2003): *Alma Mater a veszprémi várban*. A veszprémi Piarista Öregdiákok kiadványa. Veszprém.
- LÉH István – KOLTAI András (1998): *A Magyar Piarista Rendtartomány történeti névtára 1666–1997 – Catalogus religiosorum Provinciae Hungariae Ordinis Scholarum Piarum 1666–1997*. Magyar Piarista Tartományfőnökség – Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség. Budapest.
- (ifj.) LÓCZYSZ Lajos (1938): *Emlékbeszéd Laczkó Dezsőről*. In: A Veszprémi Piarista Diákszövetség 1938-ban. Veszprém, 1938. A Veszprémi Piarista Diákszövetség kiadványai 8. 26–33.
- MIHÁLYFI József – RUPERT Rezső (2017): *A veszprémi túság története*. Budapest, 1920. Reprint kiadása Földesi Ferenc jegyzeteivel. Veszprémi Szemle Várostörténeti Közhasznú Alapítvány. Veszprém.
- MOLNÁR Jánosné (2001): *Veszprém megye neves személyiségei. Óvári Ferenc*. In: Molnár Jánosné: „Emlékek nélkül hirtelen csak árnyék”. Írások Veszprém megye múltjából, 2. Veszprém 147–152.
- MRT 2 (1969): = Éri István – Kelemen Márta – Németh Péter – Torma István: *Veszprém megye régészeti topográfiája. A veszprémi járás*. Magyarország Régészeti Topográfiája, 2. Budapest. Múzeumi arcképcsarnok (2002): Magyar múzeumi arcképcsarnok. Főszerk.: Bodó Sándor – Viga Gyula. Pulszky Társaság – Tarsoly Kiadó. Budapest.
- NAGY Szabolcs (2013): *A „klerikális reakció” egy fészke a közműn alatt. A Tanácsköztársaság Veszprémében*. In: Nagy Szabolcs (szerk.): Vörös és fehér. A vörös és fehér uralom háttérháza. 1919 vidéken. Veszprém, 9–24.
- NAGYNÉ KOZMA Ildikó – SZABÓNÉ VÖRÖS Györgyi szerk. (2014): *Sétál a család Veszprémében. A Nagy Háború nyomában (1914–1918)*. Veszprém.
- PALÁGYI Sylvia (1991): 120 éve született Rhé Gyula. *Múzeumi Diárium*. Veszprém megyei

- múzeumi napló az 1991. esztendőre. Szerk.: Geiszt Jakabné. Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság. Veszprém, 38–40.
- Pannonhalmi névtár (1918): A pannonhalmi Szent Benedek-Rend Névtára az 1918–19. iskolai évre. Győr.
- PFEIFFER János (1987): *A veszprémi egyházmegye történeti névtára (1630–1950). Püspökei, kanonokjai, papjai. Görres Gesellschaft. Dissertationes Hungariae ex historia Ecclesiae*, 8. München.
- PR7 6b. (1916): *A Pannonhalmi Főapátság története. Hatodik korszak. A rend új kora, új munkaköre 1802-től napjainkig*. A pannonhalmi Szent Benedek rend története. 6b. kötet. Szerk. és részben írta Sörös Pongrácz. A Pannonhalmi Szent-Benedek-Rend. Budapest.
- RAINER Pál (2011): Laczkó Dezső életútja és utóélete évszámokban 1860–1932–2011. *Veszprémi Szemle* 2011/3. 77–89.
- RAINER Pál (2017): „...*Velem szemben való eljárása közönséges komisz eljárás volt*”. Egy száz esztendőcs becsületsértési ügy Rhé Gyula állomásfőnök és Bibó Károly vármegyei főjegyző között. *Veszprémi Szemle* 2017/4. 40–56.
- RÉVAI (1911–1935): Révai Nagy Lexikona. Az ismeretek enciklopédiája. 1–21. kötet. Révai testvérek. Budapest.
- RHÉ Gyula (1908): Veszprémmegyei éremlelő-helyek. *Numizmatikai Közöny*, 1908/1. 10–11.
- S. PERÉMI Ágota szerk. (2011): *Emlékkötet Laczkó Dezső (1860–1932) születésének 150. évfordulójára*. Veszprém.
- Schematismus 1913 = *Schematismus für das k. u. k. Heer und für die k. u. k. Kriegsmarine für 1913*. Druck und Verlag der K. K. Hof- und Staatsdruckerei. Wien, 1912
- SZÜCS Imre (1933): *Laczkó Dezső emlékezete*. A Veszprémi Piarista Diákszövetség Kiadványai. 7. Veszprém.
- VARGA Attila (2016): Aknamenet. Száz évre elegendő mangánvagyon van Úrkúton a föld alatt, és ott is marad. *Magyar Nemzet*, 2016. 07. 02. 17., 20–21.
- VARGA Béla szerk. (2009): *Veszprém város lexikona*. Veszprém.
- VARGA Béla szerk. (2014): *Veszprém megyei életrajzi lexikon*. Bővített és javított kiadás. Veszprém.
- Veszprémi Piarista Diákszövetség (1938): *A Veszprémi Piarista Diákszövetség 1938-ban*. A Veszprémi Piarista Diákszövetség Kiadványai 8. Veszprém.
- V. FODOR Zsuzsa szerk. (1994): *Veszprémi művészek és mecénások a századelőn*. Veszprém.